

Fokusbepalingen en grammatikale theorie*

ARIE VERHAGEN

0. Inleiding

Adverbiale bepalingen zijn theoretische lastposten, om met een open deur in huis te vallen; het lijkt of de generatieve theorie er in de loop der jaren ook niet bijzonder veel vat op heeft kunnen krijgen. In een voetnoot in *Aspects* is te lezen:

Adverbials are a rich and as yet relatively unexplored system, and therefore anything we say about them must be regarded as quite tentative (Chomsky 1965, 219, noot 28).

In Keyser (1968) wordt een generalisatie met betrekking tot de distributie van bepalingen in het Engels vastgesteld, waarvoor een nieuwe regel wordt ontworpen, de "transporteerbaarheidskonventie", die echter niet als transformatie is te formuleren (vgl. Emonds 1976, 11).

Meer dan tien jaar na *Aspects* begint Emonds een paragraaf over "adverbial adjective phrases" als volgt:

We cannot at the outset focus our attention on specific adverbial AP movement rules, since there has been no general acceptance by transformationalists of any particular formulation of such rules, even though there is general agreement that such rules exist. Nor have transformationalists been able to agree on the source in the base for adverbial AP's of various sorts (Emonds 1976, 152).

Emonds probeert vervolgens aan te tonen dat bepalingen, in plaats van aan transporteerbaarheid, onderworpen zijn aan structuurbehoudende verplaatsingen. Aan het slot van de betreffende sectie schrijft hij echter zelf al: "the evidence that adverbial AP movements are structure-preserving is not as strong as that available concerning NP movements" (Emonds 1976, 165). Er wordt ook geen enkele regel expliciet geformuleerd, maar er komen wel uitspraken voor als "whatever the correct analysis of factive adverbials, their distribution is such that the structure-preserving hypothesis is not weakened by it" (*t.a.p.*).

Wat het Nederlands betreft is de situatie niet veel helderder. In van Riemsdijk (1978, 33) worden adverbiale bepalingen bijvoorbeeld in de basis gegenereerd ter rechterzijde van het direkt objekt, in Koster (1978, 12) daarentegen in twee verschillende posities, links van het subjezt en links van het (niet omschreven) indirekt objekt. Verderop in dit artikel zullen we ook twee tegengestelde visies tegenkomen met betrekking tot de betrokken transformaties. Ook hier dus weinig eensgezindheid. Koster gaat zover dat hij stelt:

The distribution of adverbials is perhaps the most problematic part of phrase structure, for which no satisfactory solutions exist today (Koster 1978, 12)

waaraan in een noot wordt toegevoegd:

There have been several attempts to generate adverbs in canonical base positions, followed by transformations of several kinds. All accounts I know of seem rather arbitrary (*a.w.*, 27/28).

In dit artikel wordt nu een kritische analyse gemaakt van de betreffende voorstellen voor het Nederlands (die met name betrekking hebben op zinsbepalingen), waaruit de konklusie naar voren komt, dat het probleem in wezen gevormd wordt door de achterliggende gedachte dat beperkingen op de distributie van bepalingen verantwoord moeten kunnen worden in termen van verschillende syntaktische structuren, die transformationeel aan elkaar gerelateerd zijn. Er wordt een andere, niet op veronderstelde structuurverschillen gebaseerde, analyse van bekende en nieuwe verschijnselen gegeven, in termen van fokus-interpretatie en pragmatische "konventies" (in een bepaalde interpretatie), wat ook perspectief zal blijken te bieden op een verdere ontwikkeling van de syntaxis. Daarmee behelst het artikel tegelijk een pleidooi voor een bepaalde onderzoekshouding, nl. om het (aloude) idee dat de grammatika "ingebed" is in een taalgebruikstheorie (of, zoals Chomsky het in 1976 formuleert, dat onderscheiden moet worden tussen SI-1 in -, en SI-2 buiten de zinsgrammatika), niet te gebruiken (althans niet teveel) als exkuus om zich niet met lastige problemen bezig te hoeven houden, maar om er (ook) serieus werk van te maken (zie ook Verhagen, *te versch.*).

1. Adv-Postposing

Een observatie die in literatuur over de syntaxis van adverbiale bepalingen algemeen voorkomt, is dat zinsbepalingen (met name modale en evaluerende) ten opzichte van NP's in principe in alle posities tussen COMP en V kunnen voorkomen. Een voorbeeld is (1).

- (1)a dat helaas de leraar zijn auto verkocht heeft
- b dat de leraar helaas zijn auto verkocht heeft
- c dat de leraar zijn auto helaas verkocht heeft

De voorbeelden (2) en (3) zijn afkomstig uit resp. Booij (1974)¹ en Koster (1976).

- (2)a dat waarschijnlijk Jan zijn broer sloeg
- b dat Jan waarschijnlijk zijn broer sloeg
- c dat Jan zijn broer waarschijnlijk sloeg
- (3)a dat waarschijnlijk iemand Jan Marie het boek zag geven
- b dat iemand waarschijnlijk Jan Marie het boek zag geven
- c dat iemand Jan waarschijnlijk Marie het boek zag geven
- d dat iemand Jan Marie waarschijnlijk het boek zag geven
- e dat iemand Jan Marie het boek waarschijnlijk zag geven

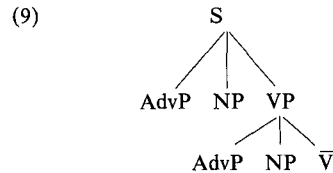
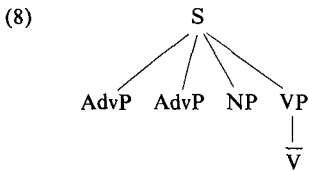
Naast de observatie dat zinsbepalingen in principe (vrijwel) onbeperkte plaatsingsmogelijkheden hebben, staan beweringen die er op neerkomen dat de plaatsing van predikaatsbepalingen minder vrij is: deze zouden niet voor het subjezt kunnen staan. De oordelen die in (4) en (5) zijn uitgedrukt, zijn vervat in resp. Booij (1974) en De Haan (1976).

- (4) a *dat met een hamer Jan zijn broer sloeg
 b dat Jan met een hamer zijn broer sloeg
 c dat Jan zijn broer met een hamer sloeg
- (5) a *dat machinaal Louise de koeien heeft gemolken
 b dat Louise machinaal de koeien heeft gemolken
 c dat Louise de koeien machinaal heeft gemolken

Hiermee wordt dus gesteld dat het semantische onderscheid tussen zinsbepalingen en predikaatsbepalingen samen gaat met een verschil in distributie. Men kan zich afvragen in hoeverre hier deze gedachte niet de vader van het oordeel is geweest. In het bijzonder is er volgens mij niet zo'n duidelijk verschil in aanvaardbaarheid tussen bijvoorbeeld (2a) en (4a), dat het gerechtvaardigd is om alleen (4a) van een teken, en dan nog wel een ster, te voorzien. Maar al is het dan niet zo duidelijk, men kan inderdaad volhouden dat er wel enig verschil is, en dus een om beschrijving en verklaring vragend feit. Een manier die hiervoor gekozen kan worden, is de syntactische basiskomponent te laten voorzien in verschillende specifieke posities voor verschillende soorten bepalingen, bijvoorbeeld met de herschrijfgeregels (6) en (7)² (vgl. Koster 1976; 1978, 12).

- (6) S → (AdvP*) NP VP
 (7) VP → (AdvP*) (NP) \bar{V}

In (8) en (9) worden voorbeelden gegeven van structuren die door deze regels voortgebracht kunnen worden.

Aan de zinnen (10) en (11) kunnen dan resp. de structuren (8) en (9) toegekend worden.

- (10) (dat) morgen waarschijnlijk iedereen ziek is
 (11) (dat) gelukkig niemand machinaal duiven melkt

Bij aanname van (6) en (7) vertonen de a-zinnen van (1) – (3) en de b-zinnen van (4) en (5) dus de volgorde van de dieptestructuur.

Naast verschillen vertonen zins- en predikaatsbepalingen ook overeenkomsten in distributie; zo kunnen beide soorten rechts van het subjeet en het direkt object voorkomen. Gegeven (6) en (7) wordt dit vrij eenvoudig verantwoord door een regel in de trant van Booij's Postposing-transformatie (Booij 1974, 637).

- (12) POSTPOSING (optioneel, iteratief)

X	$\left\{ \begin{array}{c} \text{AdvP} \\ \text{AP} \\ \text{PP} \end{array} \right\}$	NP	Y	
1	2	3	4	⇒
1	e	3+2	4	

Alle bepalingen, ongeacht hun positie in de dieptestructuur, kunnen Postposing ondergaan. Zo kan dus iedere bepaling o.a. rechts van het direkt objekt terecht komen. Een bepaling kan echter niet door (12) over een NP verplaatst worden als er nog een andere bepaling tussen staat. Dit heeft tot gevolg, zoals Booij ook opmerkt, dat predikaatsbepalingen zich niet alleen in de dieptestructuur maar in elke positie in ieder geval rechts van zinsbepalingen zullen bevinden, hetgeen korrekt lijkt, gezien (13).

- (13)a dat Louise gelukkig de koeien machinaal heeft gemolken
 b ??dat Louise machinaal de koeien gelukkig heeft gemolken

Dit ondersteunt dus de aanname van verschillende basisposities voor zinsbepalingen en predikaatsbepalingen.

Nu zijn AdvP, AP en PP in het systeem van Jackendoff (1977) precies de drie categorieën die het kenmerk [-subj] gemeen hebben. De disjunctie in de tweede faktor van (12) kan dan ook vervangen worden door “[-subj]” (n geeft aan dat het om een maximale projectie gaat), wat een stap vooruit is. Zo zou men door kunnen gaan zoeken naar mogelijkheden om (12) verder te vereenvoudigen en eventueel te reduceren tot een geval van het regelschema “verplaats konstituent”. Die strategie zal hier echter niet gevolgd worden. In plaats daarvan komen in par. 2 eerst enkele verschijnselen aan de orde die voor (12) een probleem vormen en (mede) geleid hebben tot de gedachte dat niet de door (12) geanalyseerde bepaling naar rechts verplaatst wordt, maar de NP naar links. In par. 3 worden daarop gebaseerde analyses kritisch besproken, vooral met het oog op de algemene syntaktische theorie en op de vraag wat een vruchtbare onderzoekstrategie is. Vervolgens wordt in par. 4 een alternatieve analyse van de in par. 2 behandelde problemen en van andere verschijnselen gegeven, waarvan in par. 5 de – ten dele verrassende – mogelijke consequenties voor de syntaxis worden nagegaan, met name voor de basiskomponent.

2. Enkele problemen

Dat het patroon dat de voorbeelden (1) – (5) vertonen, niet zonder uitzonderingen is, is ook al vaker opgemerkt. Toepassing van Postposing lijkt soms verplicht, soms verboden te zijn. Booij stelde bijvoorbeeld dat (12) verplicht is als de NP een persoonlijk voornaamwoord is:³

- (14)a ??Jan heeft vermoedelijk hem gezien
 b Jan heeft hem vermoedelijk gezien

Hier staat tegenover dat Postposing juist verboden lijkt te zijn als de betreffende NP onbepaald is:⁴

- (15)a Jan heeft waarschijnlijk een auto verkocht
 b ??Jan heeft een auto waarschijnlijk verkocht

Met het oog op een restriktieve theorie over transformaties is het natuurlijk ongewenst dergelijke beperkingen op de distributie van bepalingen in te bouwen in de verplaatsingsregel zelf. Het is echter ook onmogelijk, aangezien het niet de formele kenmerken “pronominaal” en “onbepaald” blijken te zijn die de doorslag

geven. Op de uitzonderingen die in (14) en (15) geïllustreerd worden bestaan ook weer uitzonderingen, zoals (16) en (17) aantonen.

- (16) Jan heeft vermoedelijk hem gezien
 (17) Jan zal een auto waarschijnlijk weigeren

Zin (16) heeft dezelfde volgorde als (14a), maar met het zinsaksent op *hem*^s, en is, hoewel contrastief, volledig akseptabel. Zin (17) heeft, net als (15b), een onbepaald direct object links van de zinsbepaling, maar een andere lexikale "vulling": *zal weigeren* tegenover *heeft verkocht*. En zoals (16) contrastief is, heeft ook (17) wel een bijzonderheid. Het object *een auto* in (17) funktioneert als een klasse-aanduiding, d.w.z. de NP heeft een generieke interpretatie. De interpretatie van de zin kan ongeveer weergegeven worden met: "als dat wat Jan krijgt tot de klasse der auto's behoort, dan zal Jan het waarschijnlijk weigeren".⁶ Dat iemand iets zal weigeren "als behorend tot de klasse der auto's" is duidelijk beter voorstelbaar dan dat hij het als zodanig heeft verkocht; aan (17) kan dus relatief gemakkelijk een interpretatie worden toegekend, aan (15b) niet. Maar op basis van de zojuist gegeven interpretatie-omschrijving kan toch wel getoond worden dat in de 'juiste' kontekst ook een generieke interpretatie van een indefiniete NP, links van een zinsbepaling, mogelijk is in zinnen met *verkopen* als hoofdwerkwoord.

- (18) Ik geef Jan maar een boekenbon, omdat hij een auto waarschijnlijk weer zal verkopen
 (19) Vroeger heeft men een auto waarschijnlijk wel eens voor een appel en een ei verkocht

Dit alles maakt voldoende duidelijk dat er sprake is van een tamelijk gekompliceerde interactie van volgorde-, intonatie-, en interpretatiefactoren, die niet te reduceren is tot de structurele konditie van Postposing.

Overigens zijn onbepaalde NP's niet noodzakelijk altijd generiek als ze links van een zinsbepaling staan; zie bijvoorbeeld het contrast tussen de volgende twee zinnen.

- (20)a Zij heeft vermoedelijk een vriend van me de bons gegeven
 b Zij heeft een vriend van me vermoedelijk de bons gegeven

Bij (20a) staat het niet vast om welke vriend het gaat en eigenlijk zelfs niet dat er een vriend is waar iets mee aan de hand is; bij (20b) is dat wel het geval. Men heeft dit wel uitgedrukt door te zeggen dat *een vriend van me* in (20a) "non-specifiek" kan zijn, terwijl in (20b) slechts een specifieke lezing van de NP mogelijk is. Dit verschil is o.a. na te gaan door elk van beide zinnen in (20) te vervolgen met iets als "Hij deed tenminste erg verward". Een dergelijk vervolg, dat een specifieke lezing induceert, is bij (20b) natuurlijker dan bij (20a), waarin de non-specifieke lezing niet alleen mogelijk is, maar kennelijk ook geprefereerd wordt⁷ (vgl. ook Jackendoff 1972, ch. 7).

In principe kan een onbepaalde NP ook rechts van een zinsbepaling generiek zijn; voorwaarde daarvoor is wel dat het zinsaksent niet in de NP bevat is.

- (21) Jan zal waarschijnlijk een auto weigeren

Deze zin is, met de bedoelde interpretatie, echter wel wat 'minder' dan (17), maar

vooralnog is slechts relevant dat in (21) *een auto* generiek geïnterpreteerd kan worden. Dat het aksent daarbij niet in de NP mag liggen stemt overeen met het feit dat het zinsaksent in (17), (18) en (19) ook niet op *een auto* ligt, maar rechts van de bepaling, in het algemeen op het hoofdwerkwoord. We kunnen daarmee het volgende verband tussen interpretatie en intonatie formuleren: als een onbepaalde NP niet het zinsaksent bevat wordt hij geïnterpreteerd als generiek of specifiek.

3. NP-promotie

In verband met problemen als in par. 2 besproken zijn, stelt Kerstens (1975) een andere syntaktische beschrijving voor dan de Postposing-analyse die in par. 1 beschreven werd. Gedachten die parallel lopen met die van Kerstens zijn te vinden in V.d. Berg (1978), Kooij (1978) en De Haan (*in voorber.*).

3.1. Kerstens 1975

Kerstens' voorstel bestaat in essentie⁸ uit de volgende 4 regels.

(22) NP PLACEMENT (optioneel, iteratief)

$$\begin{array}{cccc} X & [_{VP} NP Y] & Z & \\ 1 & 2 & 3 & 4 \Rightarrow \\ 1+2 & e & 3 & 4 \end{array}$$

Het effect van deze transformatie is dat er een NP (een direkt of indirekt objekt) uit de VP wordt gehaald, zodat hij daarna onmiddellijk door S gedomineerd wordt ("dochter van S" is).

(23) Q-SHIFT (optioneel, iteratief)

$$\begin{array}{cccc} X & AdvP & NP & Y \\ 1 & 2 & 3 & 4 \Rightarrow \\ 1 & 3 & 2 & 4 \\ \text{konditie: 2 en 3 worden onmiddellijk door S gedomineerd} \end{array}$$

Als gevolg van de konditie op de toepasbaarheid van deze transformatie kunnen objecten alleen voor een zinsbepaling komen te staan als ze eerst door NP placement uit de VP zijn gehaald; (22) en (23) komen dus samen in de plaats van de in par. 1 genoemde regel Postposing.

(24) Q-ASSIGNMENT

$$\left[\begin{array}{c} NP \\ \alpha Q \end{array} \right] \rightarrow \left[\begin{array}{c} NP \\ + Q \end{array} \right]$$

konditie: NP wordt onmiddellijk door S gedomineerd

Het gaat hier om een (verplichte) semantische interpretatieregel. Aan definitie NP's is het kenmerk [+ Q] inherent. Indefinite NP's zijn niet gespecificeerd voor Q; ze kunnen zowel [+ Q] als [- Q] worden. Wanneer [α Q] niet per regel, nl. (24), [+ Q] wordt, wordt het later [- Q] per konventie.

In verband met de konditie op (24) kan een onbepaald objekt alleen [+ Q] worden als het door NP placement uit de VP is gehaald. Door de overlappende kondities

bij (23) en (24) wordt een verband gelegd tussen de interpretatie van een onbepaalde NP en het al of niet voor een zinsbepaling staan. In het bijzonder geldt dat een objekt NP links van een bepaling altijd [+ Q] is, omdat altijd eerst NP placement gewerkt zal moeten hebben voordat Q-shift toepasbaar is. Een objekt ter rechterzijde van een zinsbepaling – Q-shift heeft dan dus niet gewerkt – kan zowel [+ Q] zijn, als [- Q], afhankelijk van de vraag of NP placement al dan niet gewerkt heeft.

(25) STRESS-ASSIGNMENT

$$\overset{1}{V} \rightarrow [1\text{-stress}] / W [{}_{VP} X - Y] Z$$

konditie: X bevat geen $\overset{1}{V}$

Deze regel, die het zinsaksent toekent aan de eerste beklemtoonde vokaal in de VP, werkt op structuren van een relatief laat stadium in de derivatie. Afhankelijk van de vraag of objekt NP's uit de VP zijn gehaald door NP placement zal het zinsaksent dus meer of minder ver achter in de zin liggen; in ieder geval bevindt het zich altijd rechts van een zinsbepaling. Zo wordt dus ook een verband met interpretatie gelegd: als een onbepaalde NP [+ Q] is, kan hij niet het zinsaksent bevatten en als hij het zinsaksent bevat, moet hij [- Q] zijn.

Ter illustratie diene het volgende. Stel dat (26) een onderliggende structuur is.

$$(26) \quad [{}_{\bar{S}} \text{ dat } [{}_{S} \text{ men waarschijnlijk } [{}_{VP} \text{ een auto zal verkopen }]]]$$

Als NP placement hier niet op werkt, kan Q-shift ook niet werken (*een auto* is dan geen dochter van S), zodat (26) de input is voor de semantische en fonologische componenten. Q-assignment (24) is evenmin van toepassing, zodat het objekt per konventie het kenmerk [- Q] ("non-specifiek") krijgt. Het zinsaksent wordt door (25) toegekend aan *-au-*, zodat we de volgende output krijgen (afgezien van worteltransformaties, met name V-second):

$$(27) \quad \text{dat men waarschijnlijk een aũto zal verkopen}$$

Werkt NP placement wel op (26), dan levert dat de volgende (afgeleide) structuur op:

$$(28) \quad [{}_{\bar{S}} \text{ dat } [{}_{S} \text{ men waarschijnlijk } [{}_{NP} \text{ een auto}] [{}_{VP} e \text{ zal verkopen}]]]$$

Nu is wel aan de konditie voor Q-shift voldaan, maar de regel is optioneel. In ieder geval wordt aan *een auto* nu door Q-assignment [+ Q] toegekend (in dit geval ligt de interpretatie "generiek" hiervoor het meest voor de hand). Het zinsaksent komt op *verkopen*: zie (29).

$$(29) \quad \text{dat men waarschijnlijk een auto zal verkõpen}$$

Als Q-shift wel op (28) werkt, verandert er kwa interpretatie en aksent niets; de woordvolgorde verandert natuurlijk wel; de afgeleide structuur is (30), *een auto* is [+ Q] en het aksent is zoals aangegeven in (31).

$$(30) \quad [{}_{\bar{S}} \text{ dat } [{}_{S} \text{ men } [{}_{NP} \text{ een auto}] \text{ waarschijnlijk } [{}_{VP} e \text{ zal verkopen}]]]$$

$$(31) \quad \text{dat men een auto waarschijnlijk zal verkõpen.}$$

3.2. *Kritiek van de promotie-analyse*

3.2.1. *ad Kerstens 1975*

Wat de bovenstaande samenvatting in ieder geval aantoont is dat het mogelijk is om in het kader van een transformationele grammatika bepaalde gekonstateerde verbanden tussen woordvolgorde, onbepaaldheid van NP's, aksentposities en interpretatie uit te drukken. Waar ik het in deze paragraaf over wil hebben is de vraag of het ook gewenst is, met name in verband met NP placement.⁹

a. structurele kondities¹⁰

In de onderliggende structuur bevinden verschillende NP's, met name subjeet en objekt, zich op verschillende structurele nivo's. Het effect van NP placement is dat dit verschil verdwijnt: een objekt wordt dochter van S, wat het subjeet al in de basisstructuur is. Nu hebben kondities op syntaktische regels juist vaak betrekking op bepaalde hiërarchische relaties, in die zin dat elementen die zich op een hoger nivo in een konstituent bevinden, toegankelijk zijn voor processen waar elementen op een lager nivo niet toegankelijk voor zijn; te denken valt bijvoorbeeld aan de hoofdkonditie (vgl. van Riemsdijk 1978, 160 *evv.*), de gespecificeerd subjeet konditie¹¹ en de superioriteitskonditie (Chomsky 1973). Dergelijke kondities zouden gevoelig moeten zijn voor de werking van NP placement. Een objekt wordt na NP placement niet langer ge-c-kommandeerd¹² door V, zodat de hoofdkonditie er niet langer op van toepassing is. Evenzo is het subjeet niet meer superieur aan een objekt dat NP-placement heeft ondergaan. Op grond van Kerstens' analyse zouden we dus verwachten dat er processen zijn die soms wel (met NP placement), soms niet (zonder NP placement) objekten relateren aan posities buiten VP of S, c.q. \bar{S} . Het lijkt er echter niet op dat er zulke processen zijn.

Beschouw bijvoorbeeld zin (32), met de onderliggende structuur (32a).

- (32) ... wie wat gedaan heeft
 (32)a [\bar{S} COMP [\bar{S} wie [\bar{V}_P wat gedaan heeft]]]

Wh-verplaatsing naar COMP kan alleen betrekking hebben op het subjeet. Dit wordt verantwoord door de superioriteitskonditie, (33).

- (33) Geen regel kan X en Y relateren in de structuur
 ... X ... [α ... Z ... WYV ...] ...
 wanneer de regel zowel betrekking kan hebben op Z als op Y en Z superieur is aan Y

Zo zijn dus alleen (34a) en (35a) grammatikale zinnen.

- (34)a Jan weet niet meer [\bar{S} wie [\bar{S} wie [\bar{S} e [\bar{V}_P wat gedaan heeft]]]]
 b *Jan weet niet meer [\bar{S} wat [\bar{S} wie [\bar{V}_P e heeft gedaan]]]
 (35)a Piet onderzoek [\bar{S} wat voor werk [\bar{S} e [\bar{V}_P welke mensen stoflongen bezorgt]]]
 b *Piet onderzoek [\bar{S} welke mensen [\bar{S} wat voor werk [\bar{V}_P e stoflongen bezorgt]]]

Volgens de NP-placement-analyse vormen ook de volgende structuren een mogelijke input voor Wh-verplaatsing, aangezien NP placement voorafgaat aan \bar{S} -regels.

- (36) [_S COMP [_S wie [_{NP} wat] [_{VP} e gedaan heeft]]]
 (37) [_S COMP [_S wat voor werk [_{NP} welke mensen] [_{VP} e stoflonen bezorgt]]]

Dat ook wh-NP's NP placement zouden moeten kunnen ondergaan,¹³ blijkt uit (38), waar het indirect object zich links van de zinsbepaling *beslist* bevindt.

- (38) . . . wat voor werk welke mensen beslist stoflonen bezorgt

In (36) en (37) is het subjeet niet langer superieur aan het object, zodat de superioriteitskonditie niet van toepassing zou moeten zijn. Bij aannahme van NP placement wordt dus, gegeven (33), voorspeld dat (34b), (35b) en ook (39) grammatikaal zijn, wat niet het geval is.

- (39) *Piet onderzoekt welke mensen wat voor werk e beslist stoflonen bezorgt.

Het is natuurlijk niet uit te sluiten dat er middelen gevonden kunnen worden om dergelijke bezwaren te omzeilen, maar die dienen dan wel stuk voor stuk op onafhankelijke gronden beargumenteerd te worden; het is met andere woorden wél duidelijk dat structurele kondities een probleem vormen voor de NP-promotie-analyse.

b. her-analysis

NP placement voert een niet-reeks-veranderende operatie uit, en wel per definitie: het vloeit voort uit de aard van de regel, dat alleen de structuur gewijzigd wordt, maar de terminale reeks niet. In Chomsky (1973, 254) wordt voorgesteld, min of meer in het voorbijgaan, om dergelijke regels in de transformationele komponent geheel te verbieden. Dit gaat waarschijnlijk wat te ver, gezien een aantal sindsdien in de literatuur voorgestelde analyses. Wat echter interessant is, is dat in dit verband geformuleerde regels enkele bijzondere eigenschappen gemeen hebben. Akmajian & Wasow (1975, 244) schrijven over de door hen voorgestelde regel BE-shift het volgende.

Its overall effect is to assign the verb be – from whatever source – to the category AUX, unless the AUX already contains be. It is as though the familiar PS rule for expanding AUX (i.e., AUX → Tense (Modal) (have-en) (be-ing)) provides one, and only one, “slot” for the verb be. If that slot is filled, then no other instance of be may occur within AUX; however, if the slot is empty, then the verb be, if present in the VP, must occupy that slot. There is, then, an interesting sort of “structure-preservation” at work here. That is, there is a certain sense in which we can say that the rule of BE-shift functions to re-analyze AUX and VP structures in terms of the PS rule for expanding AUX, by providing, whenever possible, a verb be for the final “slot” of the AUX constituent.

Kijken we naar andere voorgestelde her-analysis regels, dan blijkt dat de speculatie van Akmajian & Wasow aardig stand houdt. Zo geeft Emonds (1976, 199) bijvoorbeeld de volgende formulering van “for-phrasen formation”.

- (40) X [_{COMP} for] NP Y
 1 2 3 4 ⇒
 1 [_{pp} 2+3] e 4

De structuur [_{pp} for NP] kan ook voortgebracht worden door de PS regels voor

PP en lexikale insertie, d.w.z. door de basiskomponent. Ook hier kunnen we dus stellen dat de reeks “*for*-NP” ge-her-analyseerd wordt, nl. in termen van de basisregels voor PP¹⁴.

Als derde en laatste geval wijs ik op van Riemsdijk’s (1978, 108) regel P-shift.

$$(41) \begin{array}{cccccc} X & P & Y & V & Z & \\ 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & \Rightarrow \\ 1 & e & 2 & 4 & 5 & \end{array}$$

Deze regel brengt een postpositie in de positie van een partikel of van een prefix van het werkwoord en een partikel in de positie van een prefix (“inkorporatie”). De reeks “NP P V” kan geanalyseerd worden als één van de structuren in (42)

$$(42) \begin{array}{l} a \quad [NP \ P]_{PP} \ V \\ b \quad NP \ [P]_{PP} \ V \\ c \quad NP \ [P \ V]_V \end{array}$$

Elk van deze structuren kan voortgebracht worden door de basiskomponent (inclusief het lexikon) en wat (41) stelt is dan ook dat (42a) ge-her-analyseerd kan worden tot (42b) of (42c) en (42b) tot (42c), mits de positie van Y in (41) een lege P-positie is; de regel is dus structuurbehoudend, zoals van Riemsdijk (*a.w.*, 106) ook al opgemerkt had.

In feite hebben deze her-analyse regels nog meer gemeen dan een bijzonder soort van structuurbehoudendheid. In alle drie de gevallen grenzen de in de her-analyse betrokken terminale elementen aan elkaar¹⁵ en is tenminste één van de betrokken elementen een “non-phrase-node” (Emonds 1976), d.i. ongeveer: een element dat per definitie geen uit meerdere woorden bestaande konstituent (een “phrase”) is; in BE-shift en *for*-phrase-formation worden in de structurele konditie de terminale elementen *be* en *for* genoemd en in P-shift categorieën die direct terminaal materiaal domineren (lexikale categorieën). Dat wil dus zeggen dat her-analyse kennelijk *lokaal* is in de zin van Emonds (1976).

Het lijkt dus redelijk de volgende beperkingen aan te nemen:

- 1) niet-reeks-veranderende operaties zijn lokaal;
- 2) niet-reeks-veranderende operaties kunnen een structuur slechts her-analyseren in termen van een structuur die onafhankelijk door de basiskomponent voortgebracht kan worden.

Gezien het feit dat het karakter van niet-reeks-veranderende operaties juist is dat aan een bepaalde terminale reeks een andere structuur wordt toegekend, zijn deze beperkingen eigenlijk zeer voor de hand liggen. De konklusie kan zijn dat niet-reeks-veranderende operaties een redelijk beperkte klasse van regels blijken te vormen. Wat echter ook blijkt is dat NP placement in het geheel niet een “natuurlijke” her-analyse regel is in de zin die zojuist uiteengezet is. De regel is niet lokaal, want hij heeft alleen betrekking op “phrase nodes”; evenmin her-analyseert hij een reeks in termen van een onafhankelijk voort te brengen structuur. Ook al is er geen algemeen verbod op niet-reeks-veranderende operaties, aanname van NP placement zou wel de formulering van bepaalde redelijke beperkingen in de syntactische theorie onmogelijk maken, en is daarom ongewenst.

c. argumentatie

De konklusie uit het voorafgaande kan zijn dat NP placement op meer dan één punt

in konflikt komt met onderdelen van de syntaktische theorie. Het is natuurlijk in principe altijd mogelijk dat de vigerende theorie veranderd moet worden (wat eigenlijk ook voortdurend gebeurt), maar zoiets dient natuurlijk op goede gronden te geschieden. Daarmee kom ik op het volgens mij meest fundamentele bezwaar tegen NP placement: zoals het er nu voor staat is deze regel in feite niet gemotiveerd, in de zin dat er onafhankelijke syntaktische argumenten voor geleverd zijn in termen van konstituentchapstests, verplaatsbaarheid en dergelijke. Wat NP placement doet is voorzien in twee structuren voor identieke reeksen woorden, zonder dat op syntaktische gronden beargumenteerd is dat een objekt soms wel en soms niet tot de VP behoort, zonder dat er ambiguïteiten in grammatikale relaties, enzovoorts, zijn te vinden. Op de keper beschouwd is NP placement er alleen maar om een verband te leggen tussen intonatie en interpretatie; door daar een transformationele regel voor te gebruiken wordt dit verband voorgesteld als bemiddeld door de syntaxis, zonder dat daar eigenlijk argumenten voor zijn.

NP placement is een uitdrukking van het idee, de strategie, dat alle interpretatieve opties in zinnen teruggeleid moeten worden op structuurverschillen, als gevolg van de visie dat interpretaties *volledig* bepaalbaar zijn vanuit de syntaktische structuur. De taak van de syntaktische component wordt er zo bepaald niet gemakkelijker op; het is dan ook in feite deze achtergrond die verantwoordelijk gesteld kan worden voor de problemen die NP placement ten aanzien van de syntaktische theorie oplevert.

De regel valt hiermee onder het soort beschrijvingen dat wordt ingegeven door de Katz-Postal conceptie van een "geïntegreerde taalbeschrijving", waarmee de heuristische strategie gepaard gaat dat structuurverschillen, dus ook syntaktische regels, gepostuleerd worden op grond van semantische informatie (vgl. Akmajian 1977, 427/428).

3.2.2. *andere NP promotie analyses*

Nog een frappant voorbeeld van de zojuist genoemde Katz-Postal conceptie van taalbeschrijving is te vinden in v.d. Berg (1978). Dit artikel handelt eveneens over de distributie van bepalingen en daarmee samenhangende interpretatieverschillen. V.d. Berg gaat uit van verplaatsing van NP's naar links over bepalingen heen ("NP preposing") en niet van verplaatsing van de bepalingen naar rechts, zoals beschreven in par. 1. Het lijkt dus op wat Kerstens deed; alleen is de verplaatsing bij V.d. Berg één ongedeeld proces geworden.¹⁶ V.d. Berg konstateert het verschil tussen zinnen met een onbepaalde NP voor, dan wel achter een zinsbepaling (zie par. 2), en schrijft dan:

Hieruit valt een argument vóór NP-preposing, en tegen een regel die bepalingen naar rechts verplaatst af te leiden: het is de status van de NP die verandert [...] en niet die van de bepaling (V.d. Berg 1978, 221).

In feite wordt hier expliciet gesteld wat ook in Kerstens (1975) aan de hand is: als je het genoemde semantische verschil wilt verantwoorden aan de hand van structuurverschillen, ben je vrijwel gedwongen verschillende structurele posities aan te nemen voor NP's links, c.q. rechts van een bepaling.

Tegen NP preposing vallen verder in ieder geval ook de bezwaren in te brengen uit par. 3.2.1 in verband met structurele kondities. Bovendien zou het gaan om een niet structuurbehoudende NP verplaatsing. Nu is de Postposing-regel uit par. 1 waar-

schijnlijk ook niet structuurbehoudend, maar dat is toch minder ongewenst, omdat de argumenten voor structuurbehoudendheid van NP verplaatsing aanzienlijk sterker staan dan die voor verplaatsingen van andere categorieën (vgl. Freidin 1977). Met andere woorden: door structuurbehoudendheid voor AdvP verplaatsing op te geven, geef je minder prijs dan door zoiets te doen voor NP verplaatsing. Chomsky heeft recentelijk gesteld dat structuurbehoudendheid van NP verplaatsing volgt uit de aanname van een nivo van "logische vorm", waarin NP's functioneren als argumenten (Chomsky 1978, 5); ze moeten dus in argument-posities staan. Een NP (argument) kan dus alleen verplaatst worden naar de positie van een andere NP (argument). Als structuurbehoudendheid hier geheel toe gereduceerd kan worden, hoeft AdvP verplaatsing niet structuurbehoudend te zijn, in tegenstelling tot NP verplaatsing (een enkel wel omschreven geval daargelaten).

V.d. Berg beroept zich voor argumenten om NP preposing de voorkeur te geven boven Postposing ook op De Haan (*in voorber.*). En zoals hierboven theoretische argumenten tegen NP preposing zijn ingebracht, kunnen er ook theoretische argumenten tegen AdvP postposing aangevoerd worden. Zo verplaatst deze regel in sommige toepassingen een bepaling *naar beneden*; een zinsbepaling die over een object heen verplaatst wordt, is daarna bevat in de VP en c-kommandeert dan niet de oorspronkelijke positie. Dit is in strijd met de sporetheorie, volgens welke een konstituent slechts verplaatst kan worden naar een positie die de oorspronkelijke positie c-kommandeert. De sporetheorie sluit in het algemeen dus "lowering rules" uit. Het is echter mogelijk de sporetheorie zodanig te interpreteren dat dit probleem zich niet voordoet. Volgens Chomsky (1976) volgen de opties voor "upgrading" en "downgrading" uit de aanname dat de eis van c-kommanderen in feite een konditie op het binden van variabelen is. Het spoor van NP verplaatsing functioneert als een variabele in de logische vorm en moet dan korrekt gebonden worden (tenzij het door een latere verplaatsing uitgewist is), zodat NP's in het algemeen slechts naar boven verplaatst mogen worden: sporen van andere konstituenten dan NP's functioneren niet als variabelen in de logische vorm, zodat kwesties van "proper binding" zich daarbij niet voordoen en niet-NP's wél naar beneden verplaatst mogen worden. Chomsky stelt dat de volgende samenhang volgt uit de aldus opgevatte sporetheorie:

Movement rules may upgrade, but they cannot downgrade unless the position that they vacate is filled by a later rule, or unless the item downgraded is not a noun phrase (Chomsky 1976, 110).

Door met Chomsky de kondities op het binden van sporen te lokaliseren op het nivo van de logische vorm lijken we deze theoretische bezwaren tegen Postposing dus te kunnen ondervangen. Plaatsen we de konditie van c-kommanderen echter in de syntaxis (zoals bijvoorbeeld bepleit in Koster (1978)), dan staat de Postposing analyse voor een probleem. Het lijkt dus alsof regels ter verantwoording van de distributie van bepalingen altijd wel ergens in botsing komen met onderdelen van de syntaktische theorie. De diagnose van deze situatie moet echter uitgesteld worden tot de laatste paragraaf.

4. Fokusbepalingen

4.1. associatie met fokus

In de vorige paragraaf zijn de problemen waar een NP promotie analyse voor komt te staan ten aanzien van de syntactische theorie in verband gebracht met een conceptuele verwarring tussen syntactische structuurbeschrijving en de beschrijving van interpretatie- en gebruikaspecten van zinnen. Ik wil nu dan ook proberen een beschrijving van de betrokken interpretatieverschijnselen te geven die niet een *direct* verband legt met de syntactische structuur, laat staan met het opereren van bepaalde regels. Daarbij zal blijken dat niet alleen zo'n andere analyse mogelijk is, maar dat deze tevens een onverwacht inzicht biedt in een groter aantal verschijnselen.

Van de analyse van Kerstens (1975) gaat de suggestie uit dat verschillende volgorde van definitieve NP's ten opzichte van zinsbepalingen geen interpretatieverschillen met zich mee brengen. Immers, alleen indefinitieve NP's kunnen zowel [+Q] als [-Q] zijn, terwijl definitieve inherent [+Q] zijn. Maar ook zinnen als (1) vertonen wel degelijk interpretatieverschillen. Om dit uit te werken herhaal ik hier de zinnen (1b) en (1c) als resp. (43a) en (43b)¹⁷, met aanduiding van de meest natuurlijke posities van het zinsaksent in die zinnen.

- (43) a dat de leraar helaas zijn auto verkocht heeft
 b dat de leraar zijn auto helaas verkocht heeft

Deze zinnen hebben niet in alle opzichten gelijke interpretaties. Voor (43a) kunnen we de parafrases (44) geven.

- (44) a dat het helaas zijn auto was wat de leraar verkocht heeft
 b dat het helaas zijn-auto-verkopen was wat de leraar gedaan heeft

Terwijl (43a), in termen van dit soort parafrases, twee interpretaties heeft, heeft (43b) er slechts één, (45).

- (45) dat het helaas verkopen was wat de leraar met zijn auto gedaan heeft

Ook zin (1b) kan de interpretatie (45) hebben, maar dan niet met het aksent zoals in (43a), maar zoals in (46).

- (46) de leraar helaas zijn auto verkocht heeft

De omstandigheid dat de in (43) aanwezige interpretatieverschillen aangegeven kunnen worden met behulp van parafrases in de vorm van gekloofde zinnen, en dat de zinsbepaling dan bij het linkerlid hoort, maakt duidelijk wat er aan de hand is: de zinsbepaling "slaat op" iets dat er rechts van staat en dat "iets" is de kern van de in de zin vervatte mededeling, de *fokus* van de zin. Zin (1c) (vgl. (43b)) heeft kennelijk minder interpretatiemogelijkheden dan (1b) (vgl. (43a) en (46)), omdat er in (1c) minder materiaal rechts van de bepaling staat. Een en ander kunnen we als volgt uitdrukken:

- (47) Zinsbepalingen associëren met fokus, waarbij de fokus zich rechts van de bepaling bevindt.

Vanwege (47) zou ik zinsbepalingen bij deze willen herdopen in "fokusbepalingen"¹⁸. Ik wijs er op dat het volgens (47) niet noodzakelijk is dat de fokus zich *onmiddellijk* rechts van de bepaling bevindt; dat is zo omdat (46) de interpretatie (45) kan hebben en daarbij bevindt zich een presuppositioneel element tussen de fokusbepaling en de fokus. Het zou een interessante vraag zijn of (47) afgeleid kan worden uit andere principes en zo ja, uit welke, maar daar ga ik niet op in; ik behandel (47) hier dus zelf als een principe. Waar het me nu om gaat is dat op basis van (47), in samenhang met enkele andere principes, diverse verschijnselen verantwoord kunnen worden, waaronder de problematische uit par. 2. Alvorens daartoe over te gaan is het nuttig om een ander punt te bespreken, aangezien dit nog tamelijk direct verband houdt met het probleem van NP promotie. Guéron (1976) toont aan dat een voorwaarde voor Extrapositie vanuit NP is, dat de betreffende NP "in fokus" is¹⁹ (zie ook van Zonneveld (1978)). In samenhang hiermee volgt uit (47) dat geen Extrapositie mogelijk is vanuit een NP links van een fokusbepaling, aangezien die volgens (47) tot de presuppositie moet behoren. Dat dit uitkomt blijkt uit het verschil tussen (48a) en (48b).

- (48)a Piet heeft gelukkig de auto gekocht die ik het mooist vond
 b ??Piet heeft de auto gelukkig gekocht die ik het mooist vond

Dit contrast volgt dus uit twee onafhankelijk van elkaar gemotiveerde principes. Het belang van deze vaststelling ligt in het feit dat volgens De Haan (*pers. comm.*) hierin een argument gevonden kan worden voor NP preposing. Aanname van NP verplaatsing zou verklaren waarom Extrapositie niet mogelijk is in (48b), gegeven nl. de Antecedent Konditie (vgl. Huybregts 1976, 346) die (o.a.) verplaatsing vanuit een verplaatste konstituent verbiedt²⁰. Het is duidelijk dat het contrast tussen (48a) en (48b), aangezien het al volgt uit onafhankelijke principes, irrelevant is voor de kwestie wel-of-geen NP preposing.

Overigens lijkt het niet eens volledig waar te zijn dat Extrapositie verboden is vanuit iedere NP ter linkerzijde van een fokusbepaling; vgl. (49).

- (49)a ??Piet heeft het boek gelukkig nog niet gelezen dat hij van Marië gehad heeft
 b Piet heeft het boek gelukkig nog niet gelezen dat hij van Marie gehad heeft

Zin (49a) is, zoals verwacht, net zo slecht als (48b). Maar (49b), met het zinsaksent niet in het Extrapositie-komplement, is veel beter. Dit verschil lijkt mij een onoverkomelijk probleem voor de genoemde opvatting, die impliceert dat Extrapositie *nooit* mogelijk is vanuit een NP links van een fokusbepaling. Daarentegen lijkt een oplossing in het kader van Guéron zeer wel mogelijk. Men kan zich nl. afvragen waarom de konditie op Extrapositie luidt zoals hij luidt. Veronderstel dat we de konditie terugleiden op de – voor de hand liggende – eis dat een voorwaarde voor het kunnen opereren van de interpretatieregel die Extrapositie-komplement en NP verbindt, is dat deze beide in de "informatiestructuur" *dezelfde* status hebben, d.w.z. òfwel beide tot de fokus behoren, òfwel beide tot de presuppositie. In het ongemarkeerde geval zal het eerste gelden, aangezien de fokus zich normaliter aan het zinseinde bevindt (zie ook hieronder, par. 4.3.). Beschouw nu opnieuw (49). In (49a) moet de geëxtraponeerde S tot de fokus behoren, omdat hij het zinsaksent bevat; de relevante NP, *het boek*, kan niet tot de fokus behoren, omdat hij zich links van een fokusbepaling bevindt. Bijgevolg is "linking" onmogelijk. In (49b) kan

echter het deel “(nog niet) gelezen” als fokus genomen worden. De geëxtraponeerde S behoort dan, net als de betreffende NP, tot de presuppositie, en “linking” is toegestaan. Als we het fokus-element aanduiden door een omgetrokken lijn, kunnen we de situatie van (48b) en (49a) weergeven door (50) en die van (49b) door (51)²¹.

4.2. onbepaalde en pronominale NP's

Zoals al duidelijk is geworden, is een belangrijke konsekventie van (47) dat elementen ter linkerzijde van een fokusbepaling ondubbelzinnig tot de presuppositie behoren. Hieruit volgt eigenlijk al onmiddellijk het verschil tussen (20a) en (20b), zoals beschreven in par. 2.

- (20a) Zij heeft vermoedelijk een vriend van me de bons gegeven
 b Zij heeft een vriend van me vermoedelijk de bons gegeven

Uit (47) volgt dat *een vriend van me* in (20b) tot de presuppositie moet behoren en dat staat in feite natuurlijk gelijk met de bewering dat de identiteit ervan vast moet staan. Er hoeven dan ook helemaal geen features als [\pm specific] gebruikt te worden om een en ander uit te drukken.

Over de generieke onbepaalde NP's zoals in (17) en (19) moet iets meer uitgeweid worden.

- (17) Jan zal een auto waarschijnlijk weigeren
 (19) Vroeger heeft men een auto waarschijnlijk wel eens voor een appel en een ei verkocht

Onbepaalde NP's zijn de middelen bij uitstek – ze staan ook als zodanig bekend – waarmee nieuwe, nog niet bekende (althans nog niet besproken), entiteiten in het “discourse” geïntroduceerd worden²². Ze behoren dus natuurlijkerwijze tot de fokus. We zouden dit als volgt uit kunnen drukken:

- (52) ongemarkeerd: *indefiniete NP in fokus*

Aangezien (47) vereist dat de fokus zich rechts van een fokusbepaling bevindt, volgt uit (52) en (47) samen dat indefiniete NP's in het ongemarkeerde geval rechts van fokusbepalingen staan; het voorkomen van indefiniete NP's links van een fokusbepaling en dus niet in fokus, is gemarkeerd (het komplement van (52)) en daarmee alleen onder bijzondere omstandigheden aanvaardbaar.

Onbepaalde NP's ter linkerzijde van een fokusbepaling behoren volgens (47) tot de presuppositie en kunnen dan dus niet opgevat worden als dienend ter introductie van een nieuwe entiteit. De betreffende NP's in (17) en (19) bevatten geen uitdrukkingen die een verband leggen met hoorder, spreker, plaats of tijd van de uiting, geen “indexical expressions”. Kennelijk draagt dit er toe bij dat er niet gemakkelijk een specifieke interpretatie, zoals in (20b), beschikbaar is in (17) en (19) (zie voor dit verband ook Nunberg & Pan (1975))²³. Iets wat echter met betrekking tot iedere onbepaalde NP altijd wel bekend is, is de betekenis ervan als zodanig, d.w.z. de definitie van een klasse, bijvoorbeeld van auto's. Als er geen specifiek verband met de kontekst onderhouden wordt, blijft de generieke interpretatie van een onbepaalde NP dus als het ware als enig mogelijke over wanneer de NP tot de presuppositie behoort.

Naarmate de kontekst, zowel binnen als buiten de betreffende zin, deze "laatste" interpretatiemogelijkheid van een onbepaalde NP in de presuppositie minder toelaat, resulteert meer oninterpreteerbaarheid van de zin, zoals het geval was in (15b).

(15)b ??Jan heeft een auto waarschijnlijk verkocht

De eis in (47) dat de fokus zich recht van de fokusbepaling bevindt, brengt met zich mee dat naast de plaats van het zinsaksent ook de plaats van een fokusbepaling een middel is voor de spreker om de bedoelde informatiestructuur duidelijk te maken en voor de hoorder om die structuur te rekonstrueren. Een konsekwentie van (47) is nl. dat elementen rechts van een fokusbepaling zowel tot de fokus als tot de presuppositie kunnen behoren, maar dat alles wat aan zo'n bepaling voorafgaat *in ieder geval niet* tot de fokus behoort. Vanuit het standpunt van de spreker gezien bereikt deze een maximaal haalbare, zij het niet absolute, duidelijkheid bij een zodanige volgorde dat het gedeelte voor de bepaling *en ook niet meer dan dat* presuppositie is en dus de bepaling de fokus *introduceert* (de bepaling is dan zo ver mogelijk "naar rechts opgeschoven"). De hoorder zal er van zijn kant in het algemeen ook van uit kunnen gaan dat de spreker de minst dubbelzinnige volgorde kiest, dus dat een fokusbepaling de fokus introduceert; dit volgt eigenlijk direkt uit tamelijk algemene konversatieprincipes, zoals de bekende maximen van Grice (1975)²⁴. Dat wil zeggen dat, hoewel (47) zelf niet strikt vereist dat de fokus onmiddellijk volgt op een fokusbepaling, deze volgorde wel als de ongemarkeerde kan worden aangemerkt:

(53) ongemarkeerd: [... *fokusbepaling* – *fokus* ...]

In het voorafgaande is gesteld dat onbepaalde NP's standaard-middelen zijn voor de introductie van nieuwe entiteiten in een discourse. Voor persoonlijke voornaamwoorden geldt precies het omgekeerde: die worden typisch gebruikt voor referenten die, om zo te zeggen, dusdanig bekend zijn dat er niet eens een omschrijvende (definiëte) NP voor nodig is om ze zonder misverstand aan te duiden. Deze pronomina behoren dus juist natuurlijkerwijze tot de presuppositie:

(54) ongemarkeerd: *pronomen niet in fokus*

Als gevolg van (54) is de volgorde fokusbepaling-pronomen in strijd met (53). Dit is in feite wat we in par. 2 aantreffen:

(14)a ??Jan heeft vermoedelijk hem gezien

In (14a) bevindt zich dus een presuppositioneel element, *hem*, tussen de fokusbepaling en de fokus. Er bestaat natuurlijk altijd een mogelijkheid voor de spreker om uitdrukkelijk te doen uitkomen dat het de bedoeling is dat het pronomen tot de fokus behoort, nl. door het zinsaksent te geven. Dan grenst de fokus wel aan de fokusbepaling en is de informatiestructuur in overeenstemming met (53). Zo was (16) in par. 2 akseptabel, zij het contrastief in verband met het in fokus staan van een pronomen.

(16) Jan heeft vermoedelijk hèm gezien

Uit (53) volgen direkt nog enkele in par. 2 genoemde verschijnselen. Daar werd naar

aanleiding van (20a) en (21) vermeld dat een indefiniete NP rechts van een fokusbepaling wel specifiek of generiek kon zijn, maar dat die volgorde bij zo'n interpretatie bepaald niet de meest natuurlijke was. Om in (20a) en (21) de objekt NP's als specifiek, resp. generiek te interpreteren moet aangenomen worden dat ze tot de presuppositie behoren, zodat dan een volgens (53) gemarkeerde volgorde aanwezig is.

(20)a Zij heeft vermoedelijk een vriend van me de bons gegeven

(21) Jan zal waarschijnlijk een auto weigeren

4.3. andere NP's

In de vorige paragraaf is een verantwoording gegeven van de problematische verschijnselen uit par. 2 in termen van fokus-associatie en enkele andere, bekende, principes m.b.t. de normale functie van onbepaalde en pronominale NP's. Dat dit niet alleen een alternatief is voor een "strukturele" analyse in de trant van Kerstens (1975), maar ook een betere oplossing, wordt al gesuggereerd door het feit dat verschillen als tussen (14a) en (16) er direkt uit volgen.²⁵ Maar er is meer. Aan het eind van par. 4.1. is reeds gewezen op het feit dat de beperkingen op Extrapositie vanuit NP ook volgen uit de analyse van zinsbepalingen als fokusbepalingen. In deze paragraaf wil ik laten zien dat er nog diverse andere feiten onder de hier gegeven analyse vallen.

Dat de positie van de zinsbepaling links van het subjekt, zoals in (2a), enigszins gemarkeerd is wordt reeds door Booij (1974) in een noot opgemerkt (ook Koster 1978, 15), echter zonder dat daar een verklaring voor gegeven wordt.

(2a) ?Dat waarschijnlijk Jan zijn broer sloeg

We kunnen dit niet zonder meer toeschrijven aan het feit dat de fokusbepaling direkt gevolgd wordt door een eigennaam, zoals het verschil tussen (55a) en (55b) laat zien.

(55)a ? dat waarschijnlijk Jan Piet zag

b dat Jan waarschijnlijk Piet zag

In Blom & Daalder (1977) wordt uiteengezet dat de niet-contrastieve informatie-structuur die is, waarbij op de fokus geen presuppositie-elementen meer volgen:

(56) ongemarkeerd: [... *fokus*]

Zij zien daar een perceptueel principe achter, nl. dat de kern van een mededeling aan het eind van een zin verwacht wordt (Blom & Daalder 1977, 80). (56) generaliseert over zinnen met en zonder presuppositie. Als we in eerste instantie even afzien van gevallen zonder presuppositie volgt uit (53) en (56) onmiddellijk:

(57) ongemarkeerd: [*presuppositie* – *fokusbepaling* – *fokus*]

Zin (55b) kan hieraan op eenvoudige wijze voldoen, maar (2a) en (55a) niet, omdat daarin de fokusbepaling geheel links staat en er dus geen presuppositieelement aan vooraf kan gaan. In (2a) en (55a) volgen dus presuppositie-elementen direkt op de

fokusbepaling, wat gemarkeerd is volgens (53). Echter, net als het geval was bij de pronomina, kan deze situatie opgeheven worden door het subjekt van (2a) het zinsaksent te laten dragen:

(58) dat waarschijnlijk Jàn zijn broer sloeg

Nu grenst de fokus weer aan de fokusbepaling en is de zin ongemarkeerd volgens (53); (58) is echter gemarkeerd volgens (56), d.w.z. konstrastief in de zin van Blom & Daalder (1977); dit is inderdaad het geval.

Er lijkt toch een verschil in akseptabiliteit te bestaan tussen (2a) en (58) dat niet door deze analyse verantwoord wordt: beide schenden één "ongemarkeerdheidsklau-sule", nl. (53), resp. (56), maar (2a) lijkt slechter dan (58). Dit zou samen kunnen hangen met het volgende. In (58) is er, in zekere zin, een reden om af te wijken van (56): het subjekt kan niet in fokus gebracht worden door het achter in de zin te plaatsen, omdat het om grammatikale redenen aan z'n plaats gebonden is; daarom moet het aksent wel naar voren; de gemarkeerde volgorde kan dan "funktioneel" genoemd worden. In (2a), met de fokus achterin, is er geen reden om af te wijken van (53), want de bepaling is niet om grammatikale redenen aan een bepaalde plaats in de zin gebonden; er is niets tegen om de bepaling meer naar rechts te plaatsen. De gemarkeerde volgorde in (2a) is dus niet functioneel. Het verschil in akseptabiliteit tussen (2a) en (58), voorzover vaststelbaar, zou dan teruggeleid kunnen worden tot (59).

(59) funktionele gemarkeerde volgordes zijn akseptabeler dan niet funktionele

Naast het naar voren halen van de fokus is er nog een manier om de fokus onmiddellijk te doen volgen op een geheel links staande fokusbepaling, nl. de hele (rest van de) zin als fokus te nemen. Zonder aanwezigheid van presuppositie volgt immers uit (56) en (53) niet (57), maar:

(60) ongemarkeerd: [*fokusbepaling* – *fokus*]

Om een zin in zijn geheel als fokus te kunnen nemen is het, zoals Blom & Daalder (1977, 87) uiteenzetten, wel een voorwaarde dat de mededeling gemakkelijk als één "nieuwsfeit", een informatie-eenheid met "onmiddellijk relevante implicaties" opgevat kan worden. Dit biedt volgens mij de verklaring voor de opmerkingen van Booij (1974) en Koster (1978), dat de mate van aanvaardbaarheid van zinnen met de volgorde van (2a) mede afhangt van de aard van het subjekt. Hierboven is een verklaring gegeven voor het feit dat (2a) zelf niet zo akseptabel is. Kiezen we als subjekt echter iets als *iedereen*, *iemand* of *niemand*, dan zijn de zinnen niet twijfelachtig (vgl. ook (3a), (11)):

(61) dat helaas niemand zijn auto wil verkopen

(62) dat waarschijnlijk iedereen zijn broer sloeg

Bij een dergelijke vulling van het subjekt is het relatief gemakkelijk de zin op te vatten als de uitdrukking van één "nieuwsfeit" in de bovenbedoelde zin, en dus om de zin in zijn geheel als fokus te nemen. Ze zijn dan in overeenstemming met (60), dus zowel met (53) als (56).

4.4. de onderlinge volgorde van bepalingen

In par. 4.2. werd (53) afgeleid van (47) en algemene pragmatische principes, zoals "wees relevant" en "vermijd dubbelzinnigheid". Nu zijn bepalingen nooit om redenen van taalsystematische aard in een zin nodig en als ze er wel zijn, kan dus op grond van deze zelfde pragmatische principes gekonkludeerd worden dat de spreker ze blijkbaar nodig had, dat ze relevant moeten zijn voor de bedoelde boodschap; zo zullen ze dan ook, als ze (bijvoorbeeld in verband met hun betekenis; zie ook hieronder) niet een bijzondere plaats in de informatiestructuur innemen, natuurlijkerwijze als onderdeel van de fokus geïnterpreteerd worden. Aangezien hier aangenomen wordt dat zinsbepalingen associatie met fokus ondergaan, geldt een en ander met name voor predikaatsbepalingen. Laten we daarom formuleren:

(63) ongemarkeerd: *predikaatsbepaling in fokus*

De konsekwentie hiervan, gegeven dat de fokus zich volgens (47) rechts van een focusbepaling bevindt, is dat predikaatsbepalingen zich in het ongemarkeerde geval rechts van een focusbepaling bevinden. Dat wil zeggen dat de interactie van focus-interpretatie met pragmatische principes, waarvan o.a. (63) een konsekwentie is, tenminste een deel van de feiten kan verantwoorden die aangevoerd werden ter ondersteuning van een syntactisch onderscheid tussen zins- en predikaatsbepalingen (vgl. het commentaar bij (13) in par. 1). Als het (63) is dat in feite de achtergrond vormt van de beperkingen op de onderlinge volgorde van zins- en predikaatsbepalingen, verwachten we gemarkeerde gevallen te kunnen vinden waarin predikaatsbepalingen zich links van focusbepalingen bevinden.

Een bijzondere manier waarop een predikaatsbepaling voor de mededeling van de spreker relevant kan zijn, zonder tot de eigenlijke kern daarvan te behoren, is dat de bepaling het belangrijkste (althans een bijzonder belangrijk) onderscheidend kenmerk noemt van de situatie waar de mededeling "over gaat", met andere woorden wanneer de bepaling *topic* is en dient om de betreffende situatie (uitdrukkelijk) te onderscheiden van andere situaties. En in die functie kunnen we predikaatsbepalingen inderdaad ter linkerzijde van een focusbepaling aantreffen.

(64) dat je machinaal helaas geen bomen kunt kweken

(65) dat men met pijl en boog waarschijnlijk op konijnen joeg

(66) dat Piet op zó'n manier z'n kansen helaas zal verspelen

In overeenstemming met een voorstel van Salverda (*te versch.*) vinden we dat de als *topic* functionerende predikaatsbepalingen in (64) – (66) gekenmerkt worden door een aksent dat niet het zinsaksent (t.w. het laatste aksent in de zin, vgl. noot 5) is. De nu onmiddellijk rijzende vraag is natuurlijk of predikaatsbepalingen ook niet onder vergelijkbare omstandigheden links van het subjeet kunnen voorkomen. Als we er van uitgaan dat deze volgorde wel functioneel moet zijn (vgl. (59)) kunnen we als het ware uitrekenen in welke situatie deze volgorde op kan treden. Dat zijn 1e) de predikaatsbepaling is *topic*, het subjeet is *fokus*, en 2e) de predikaatsbepaling is *topic*, en de rest van de zin, inclusief het subjeet, is *fokus*. In deze gevallen zit er niets anders op dan de predikaatsbepaling links van het subjeet te plaatsen, zodat de volgorde "predikaatsbepaling-rest van de zin" dan functioneel genoemd kan worden. In de praktijk kan het lastig zijn, of zelfs onmogelijk, om deze twee situaties te onderscheiden, maar ze komen volgens mij inderdaad beide voor; vgl. (67) – (70).

- (67) dat machinaal iederèn een koe kan melken
- (68) dat met de Mercédès niemand op vakàntie wil
- (69) dat bliksemsnel iemand de auto moet halen
- (70) dat op dié manier de poging zelfs kan slàgen

In dit verband is het volgende, uit *de Groene Amsterdammer* (30-8-1978, p. 20), ook een fraai voorbeeld.

- (71) Tevens maakten we van de gelegenheid gebruik om hen nog drie vragen voor te leggen, in de hoop dat met de antwoorden de hele branche bedrukt papier haar voordeel kan doen

In verband met de relatie “vragen – antwoorden” ligt het voor de hand om aan te nemen dat *met de antwoorden* funktioneert als topic waarover de rest van de zin een mededeling doet (of liever: een hoop uitspreekt).

Nu zijn dergelijke zinnen zeker sterk contrastief. Dat ligt ook besloten in de hiervoor gegeven analyse. Zinnen met fokusbepalingen links van het subjekt (vgl. (58), (61), (62)) vertonen volgens deze analyse één bijzonderheid: het subjekt is fokus, wat gemarkeerd is volgens (56), of de hele zin is fokus, wat slechts onder bepaalde voorwaarden mogelijk is. Zinnen als (67) – (71) vertonen deze bijzonderheden ook, maar daar komt dan nog bij dat de predikaatsbepalingen niet tot de fokus behoren, wat gemarkeerd is volgens (63); ze zijn dus “dubbel gemarkeerd”²⁶.

Zoals gezegd funktioneren de predikaatsbepalingen in (64) etc. als topic; over een situatie die gekenmerkt wordt met “machinaal”, “met pijl en boog”, etc., wordt gezegd dat je zo helaas geen bomen kunt kweken, resp., dat men zo waarschijnlijk op konijnen joeg. Anders gezegd: in deze funktie definiëren de bepalingen een “interpretatiedomein” waarin de rest van de mededeling (volgens de spreker) geldig is. Zo ook in bijvoorbeeld (67), waar de mededeling dat iederèn een koe kan melken geldig is in een door *machinaal* gedefinieerd interpretatiedomein. We kunnen dan ook zeggen dat predikaatsbepalingen in dit (gemarkeerde) gebruik funktioneren als domeinbepalingen in de zin van Bellert (1977, 347). “Echte” domeinbepalingen zijn gevallen als *empirisch, theoretisch, observationeel, logisch*, etc. (al dan niet gevolgd door *gesproken of gezien*); ze kunnen met groot gemak links van fokusbepalingen staan:

- (72) dat deze analyse observationeel waarschijnlijk nog wel enkele problemen kent
- (73) dat het theoretisch helaas van weinig belang is

In dit kader laten tenslotte ook tijd- en plaatsbepalingen zich vrij eenvoudig inpassen. Enerzijds geldt hiervoor een zelfde redenering als hierboven voor predikaatsbepalingen, nl. dat ze als niet structureel noodzakelijke konstituenten natuurlijkerwijze tot de fokus kunnen behoren, anderzijds “plaatsen” dergelijke bepalingen meegedeelde zaken in ruimte en tijd, zodat ook de funktie van domeinbepaling er niet vreemd aan zal zijn. Inderdaad kunnen tijd- en plaatsbepalingen zonder dat er een indruk van contrast optreedt zowel links als rechts van fokusbepalingen optreden, waarbij, mede afhankelijk van intonatie, zich verschillen van interpretatie kunnen voordoen:

- (74)a dat Han morgen gelukkig vertrekt
- b dat Han gelukkig morgen vertrekt
- (75)a dat in Arnhem iedereen misschien ziek is geworden
- b dat iedereen misschien in Arnhem ziek is geworden

Hieruit komt duidelijk naar voren dat noties als "fokusbepaling" en "domeinbepaling" van meer direkt belang zijn voor de volgordemogelijkheden van bepalingen dan traditionele semantische onderscheidingen; het blijkt met andere woorden dat beperkingen op de plaatsingsmogelijkheden van bepalingen wel samenhangen met hun betekenis, maar daar niet rechtstreeks uit afgeleid kunnen worden, doch slechts in samenhang met andere principes.

5. Syntaxis: basisregels

In het voorafgaande, met name in par. 4.4., is naar voren gekomen dat predikaatsbepalingen in weliswaar gemarkeerde maar wel degelijk mogelijke konstrukties links van fokusbepalingen en links van het subjeet kunnen voorkomen, d.w.z. in posities die volgens een systeem als in par. 1 voor "zinsbepalingen" gereserveerd zouden moeten zijn; de beperkingen op de plaatsingsmogelijkheden van bepalingen ten opzichte van NP's en ten opzichte van elkaar zijn niet absoluut. Vooral is het van belang om vast te stellen dat voorzover er dan beperkingen op volgordemogelijkheden bestaan, deze verantwoord worden in termen van fokusassociatie en daarmee interagerende pragmatische principes. Deze beperkingen op mogelijke volgordes vormen dus geen argument meer om *in de syntaxis* te onderscheiden tussen verschillende soorten bepalingen; d.w.z. dat het onderscheiden van verschillende specifieke basisposities voor specifieke soorten bepalingen, zoals in het algemeen gebruikelijk (vgl. par. 1), in wezen niet gemotiveerd is: in principe kunnen alle bepalingen in alle posities staan, zij het niet allemaal onder dezelfde voorwaarden. Er zijn dus syntaktisch geen argumenten tegen aan te voeren dat alle bepalingen direkt in alle in principe beschikbare posities gegeneerd worden.

Natuurlijk bestaat er dan evenzeer niet langer een argument om wat voor verplaatsing dan ook aan te nemen om van de volgordes "bepaling-NP" en "NP-bepaling" de ene van de andere af te leiden. Niet alleen is dus gebleken dat aanname van NP verplaatsing niet nodig is om een aantal verschijnselen van intonatie en interpretatie te verklaren, maar het alternatief hiervoor maakt zelfs iedere vorm van verplaatsing, dus ook Postposing zoals in par. 1, overbodig. Ook problemen met betrekking tot het "downgrading" karakter van Postposing komen dan niet meer op (vgl. par. 3.2.2.).

De vraag doet zich nu voor hoe zonder transformaties de grote vrijheid van distributie van bepalingen uitgedrukt kan worden. Als zou blijken dat nu in de basis een relatief groot aantal tamelijk willekeurige posities voor bepalingen gespecificeerd moet worden, tegenover een relatief gering aantal vroeger, dan is weliswaar aangetoond dat bepaalde komplikaties in de syntaktische theorie overbodig en ongemotiveerd zijn, maar we hebben daarmee nog niet tegelijk een inzichtelijke syntaktische verantwoording van de distributie van bepalingen. Nu zou dat op zichzelf nog niet zo'n probleem zijn. PS regels, voorzover tot nu toe ontwikkeld, stipuleren in het algemeen slechts, dat bepaalde categorieën in bepaalde posities voorkomen; er wordt niet verklaard waarom een en ander zo is, c.q. moet/kan zijn (vgl. Koster 1978, 11). Maar als aangetoond kan worden dat het afschaffen van verplaatsingsregels in verband met bepalingen niet zozeer een verzwaring van de basiskomponent oplevert, maar dat juist stappen gezet kunnen worden naar een meer verklarende theorie over basisstructuren, wint de analyse natuurlijk wel aan plausibiliteit. In deze sekte wordt daarom toch nader ingegaan op de vraag wat dan

de basisregels voor bepalingen zouden moeten zijn, zij het voor een deel schetsmatig; het kan natuurlijk ook niet om een enigszins definitieve oplossing gaan omdat er nog niet zoveel inzicht is in de richting waarin onderzoek zich op dit punt zou moeten bewegen.

De generalisatie waar het om gaat is zelf tamelijk eenvoudig:²⁷

(76) Als in een S voorkomt:

... NP ... V ...

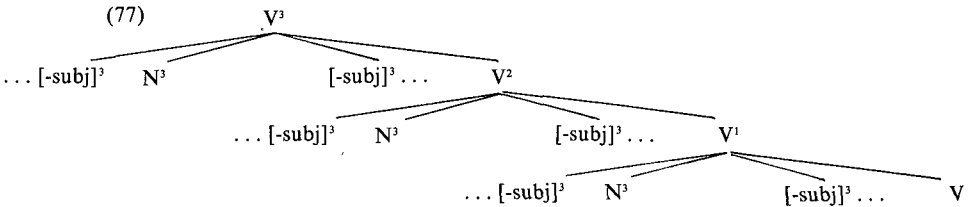
waarin NP V c-kommandeert, dan kunnen ter linker- en rechterzijde van NP bepalingen voorkomen:

... [-subj]³ NP [-subj]³ ... V ...

(voor het feature [-subj] zie par. 1).

De eis van c-kommanderen dient om te garanderen dat een bepaling niet kan voorkomen in konstruktie met NP's die ook door andere maximale categorieën dan S bevat zijn (bijvoorbeeld NP's die objekten zijn van preposities); de eerste vertakkende knoop boven zo'n NP is dan niet S of een (ander) deel van de V-projectie, zodat de NP V niet c-kommandeert.

Om nu de basisregels aan een nadere beschouwing te kunnen onderwerpen, moeten eerste enkele, gedeeltelijk willekeurige, afspraken vastgelegd worden. Laten we aannemen dat S de maximale projectie van V is en dat iedere projectie 3 nivo's kent (vgl. Jackendoff 1977); veronderstel verder dat het (niet omschreven) indirect object superieur is aan het direct object (vgl. Daalder & Blom 1976); gezien (76) betekent dit dat structuren van de volgende vorm gegenereerd moeten kunnen worden:²⁸

De generalisatie ligt voor de hand, maar er doen zich enkele problemen voor, die het in eerste instantie onmogelijk maken om één basisregelschema voor Vⁱ (3 ≤ i ≤ 1) te maken; de regel voor V¹ moet voorzien in nog enkele andere posities met name voor infinitiefkomplementen (V³ (= S)²⁹, in complementaire distributie met het direct object) die Extrapositie of V-raising ondergaan, en voor predikatieve konstituenten (die niet beperkt zijn tot een subklasse van categorieën; vgl. van Riemsdijk 1978, 33/34). We zouden dus de volgende regels krijgen:

(78)a V³ → [-subj]^{3*} N³ [-subj]^{3*} V²

b V² → [-subj]^{3*} N³ [-subj]^{3*} V¹

c V¹ → [-subj]^{3*} $\left\{ \begin{matrix} N^3 \\ V^3 \end{matrix} \right\}$ [-subj]^{3*} X³ V

Verder is het feature [-subj] in (77) en (78) eigenlijk verdacht, aangezien de feature-representatie van syntaktische categorieën in feite in de syntaktische theorie nauwelijks een rol speelt (vgl. Williams 1978; van Riemsdijk 1978, 114-119).

Daarmee staan we voor de vraag of de plaats van [-subj]³ eventueel ingenomen kan worden door de algemene variabele voor categorieën, X³, of dat teruggekeerd moet worden tot notatie van elke categorie apart (AP, PP, eventueel AdvP). Ik zal nu achtereenvolgens ingaan op het feature-probleem, het predikatieve-konstituenten-probleem en het infinitief-probleem.

5.1. adverbiale categorieën?

De specificatie "[subj]" staat gelijk met de stelling dat de categorieën N³ (= NP) en V³ (= S/ \bar{S}) niet de functie van bepaling kunnen vervullen. We kunnen ons nu zowel afvragen of deze uitsluiting wellicht reeds op andere gronden verantwoord wordt, alsook of de uitsluiting wel terecht is; in het eerste geval hoeven niet de basisregels het onderscheid tussen N/V enerzijds en andere categorieën anderzijds te maken, in het andere had het niet eens gemaakt mogen worden.

Dat NP's niet de rol van bepaling kunnen vervullen volgt eigenlijk al uit Chomsky's (1978) verklaring voor de structuurbehoudendheid van NP verplaatsing (zie par. 3.2.2.). Deze verklaring bestaat immers uit de volgende punten:

- 1) konstituenten van de categorie NP functioneren als argumenten;
- 2) argumenten kunnen alleen voorkomen in argument-posities;
- 3) alleen de door de PS regels als zodanig gespecificeerde NP-posities zijn mogelijke argument-posities;
- 4) gegeven 1), 2) en 3) kunnen NP's alleen verplaatst worden naar in de basis gespecificeerde NP-posities.

Uit 1), 2) en 3) volgt echter niet alleen dat NP's niet door verplaatsing in andere dan voor NP gespecificeerde posities terecht mogen komen, maar natuurlijk ook dat dat evenmin mogelijk is door lexicalisering. Het is dan dus niet nodig om in de basisregels zelf te stipuleren dat in de positie van bepalingen geen NP's mogen voorkomen, zodat wat NP's betreft [-subj] in (78) vervangen kan worden door X. Een andere manier om de zojuist ontwikkelde gedachtengang weer te geven is: NP's die niet in NP-posities staan kunnen niet als argument functioneren (de inhoud van de stappen 2 en 3). Men kan zich dan afvragen of er soms bepaalde soorten NP's zijn die, strikt genomen, niet altijd als argument hoeven te functioneren (vgl. stap 1), en dan wél zouden kunnen optreden als realisatie van X. Koster suggereert dat zoiets gezegd kan worden van bepaalde tijds- en duuraanduidingen (vgl. Koster 1978, 196). Zie bijvoorbeeld (79) tegenover (80).

(79) Iedere minuut kan de laatste zijn

(80) De pijn keerde iedere minuut terug

De konstituent *iedere minuut* is in (79) een argument, maar in (80) een bepaling. Als bepalingen alleen van de categorie PP of AP (AdvP) kunnen zijn, zal (80) afgeleid moeten worden door deletie van een prepositie of iets van dien aard; behalve dat zoiets ongewenst is, is het ook nogal onduidelijk welke prepositie dat in (80) zou moeten zijn. Andere gevallen zijn *de hele morgen* en *de volgende keer* in (81) en (82).

(81) Piet heeft de hele morgen lopen ijsberen

(82) Ik zal de volgende keer op tijd zijn

Vervanging van [-subj] door X biedt een oplossing voor het probleem: X³ kan in

principe ook "uitgespeld" worden als NP, maar die NP kan geen argument zijn, daarmee wordt tegelijk de functie van *iedere minuut* in (80) e d verantwoord (zonder dat er sprake is van een andere syntaktische *kategorie* dan in (79)), alsmede het feit dat NP's niet in het algemeen als bepalingen kunnen voorkomen. Laten we dus veronderstellen dat (78) vervangen kan worden door (83)

- (83)a $V^3 \rightarrow X^{3*} \quad N^3 \quad X^{3*} \quad V^2$
 b $V^2 \rightarrow X^{3*} \quad N^3 \quad X^{3*} \quad V^1$
 c $V^1 \rightarrow X^{3*} \left\{ \begin{array}{l} N^3 \\ V^3 \end{array} \right\} X^{3*} \quad X^3 \quad V$

Deze veronderstelling impliceert dat ook een zin (V^3) als adverbiale bepaling kan optreden met in principe dezelfde distributie als andere bepalingen. Bij een poging tot beantwoording van de vraag of dit zo is, doen zich echter weer enkele problemen voor. Om te beginnen zijn bijzinnen relatief "zware" konstituenten, zodat eigenlijk te verwachten valt dat ze niet met hetzelfde gemak midden in een zin kunnen voorkomen als een enkel adverbium, maar een neiging zullen vertonen achter in de zin te gaan staan (vgl. Dik 1978, ch. 9). In de tweede plaats zijn uit de traditionele grammatika natuurlijk wel vele soorten "bijwoordelijke bijzinnen" bekend, maar vele daarvan kunnen beter beschreven worden als preposities met een zinsobject of als een konstruktie met een adverbium (of "pronominale prepositiegroep") als hoofd en een relatieve zin als komplement (vgl. Zwarts 1978, noot 8, overigens ook reeds Den Hertog 1973, 238-244). Toch lijken er wel konstrukties te zijn die zich niet tot één van deze categorieën laten reduceren en het beste als van de categorie V^3 beschreven kunnen worden. Zo kan gedacht worden aan bijzinnen ingeleid door *als*³⁰, vlg. (84)

- (84)a dat als het er op aankomt niemand Jan een pleziertje zal misgunnen
 b dat niemand als het er op aankomt Jan een pleziertje zal misgunnen
 c dat niemand Jan als het er op aankomt een pleziertje zal misgunnen

Een andere status dan S (\bar{S}) voor gevallen als *wat mij betreft* in (85) lijkt ook niet erg voor de hand te liggen

- (85)a dat wat mij betreft iedereen naar huis mag
 b dat iedereen wat mij betreft naar huis mag

Tenslotte kan gewezen worden op infinitiefkonstrukties als *te beginnen in 1979* in (86)

- (86)a dat te beginnen in 1979 de uitkeringen drastisch gekort worden
 b dat de uitkeringen te beginnen in 1979 drastisch gekort worden

Hoewel er nog wel een aantal onduidelijkheden zijn, lijken de genoemde gevallen toch de veronderstelling te steunen dat X^3 in (83) in principe gerealiseerd kan worden als V^3

5.2 predikatieve konstituenten

Een duidelijke anomalie in (83) is het voorkomen van de sekwentie " $X^{3*} X^3$ " in de regel voor V^1 , wat natuurlijk redundant is. De vraag is dus of er een aparte positie

voor predikatieve konstituenten onderscheiden moet worden, althans door de basisregels.

Nu wordt de predikatieve functie noch gedefinieerd door een aparte categoriale status van de betrokken konstituent (juist omdat iedere categorie predikatief kan zijn), noch door de dominantierelaties (er worden meerdere knopen direkt door V^1 gedomineerd), maar wel door de *plaats* ervan: alleen die X^3 onder V^1 kan predikatief zijn die het dichtst bij V staat. Of zo'n konstituent ook predikatief *is*, is een kwestie van het betrokken werkwoord.³¹ Zo is het in feite geen probleem (en ter vermindering van redundantie zelfs gewenst) om de aparte vermelding van een specifieke positie voor predikatieve konstituenten te laten vervallen.³² Een zin als (87) vertoont dan geen structurele ambiguïteit; de lexikale ambiguïteit van *schijnen* ("zelfstandig werkwoord": *licht verspreiden*, tegenover "koppelwerkwoord": *zich voordoen*) is niet alleen een noodzakelijke maar ook een voldoende voorwaarde voor de ambiguïteit van de zin, dus van *feller* ("bepaling van hoedanigheid" of "naamwoordelijk deel").

(87) 's Nachts schijnt het licht feller

Overigens wordt hiermee nog een potentieel probleem voor de verplaatsingsanalyses ondervangen, nl. dat de b-zinnen van (88) en (89) ongrammatikaal zijn.

(88)a dat Jan morgen de dader zal blijken te zijn

b *dat Jan de dader morgen zal blijken te zijn

(89)a dat iedereen mij helaas de grote boosdoener noemt

b *dat iedereen mij de grote boosdoener helaas noemt

Als er bij de distributie van bepalingen verplaatsing in het spel was, hetzij Adv-Postposing, hetzij NP-preposing, waarom zouden dan de b-zinnen niet van de a-zinnen afgeleid mogen worden? Als we echter geen verplaatsing aannemen, doet deze vraag zich niet eens voor. Alleen die X^3 -konstituenten kunnen immers predikatief zijn die het dichtst bij het werkwoord staan, zodat in de b-zinnen *morgen* en *helaas* predikatief zouden moeten zijn en *de dader*, resp. *de grote boosdoener* als adverbiale bepalingen zouden moeten functioneren; en er is geen regel waarmee de b-zinnen van de a-zinnen afgeleid zouden kunnen worden.

We kunnen (83) nu dus verder vereenvoudigen tot (90).

(90)a $V^3 \rightarrow X^{3*} \quad N^3 \quad X^{3*} \quad V^2$

b $V^2 \rightarrow X^{3*} \quad N^3 \quad X^{3*} \quad V^1$

c $V^1 \rightarrow X^{3*} \left\{ \begin{array}{l} N^3 \\ V^3 \end{array} \right\} X^{3*} \quad V$

5.3. infinitiefkomplementen

Het enige wat een volledige generalisatie van de regels voor de verschillende nivo's van de V-projectie nu nog in de weg lijkt te staan, is het voorkomen van V^3 in (90c). We kunnen deze laatste "horde" nemen als we aannemelijk kunnen maken dat er andere principes zijn die verklaren dat infinitiefkomplementen alleen voor mogen komen in de in (90c) gespecificeerde positie. Ik bied het volgende ter overweging aan.

Zoals bekend moet een infinitiefkomplement òf Extrapositie òf V-raising ondergaan; het "achterblijven" van een infinitiefkomplement zonder dat daaruit het

werkwoord verwijderd is, leidt tot onwelgevormdheid. Stel dat dit op de één of andere wijze in de grammatika verantwoord wordt (vgl. van Riemsdijk 1978, 34 en 125, noot 6). Nu maken zowel V-raising als Extrapositie cruciaal gebruik van de knoop V, beide regels kunnen beschouwd worden als adjuncties aan V. Stel nu dat de kondities op het binden van sporen niet beperkt zijn tot het nivo van de logische vorm (vgl. par. 3.2.2), maar algemene kondities op "lege knopen" zijn (vgl. Koster 1978, bijvoorbeeld 66). Dan geldt voor iedere konstituent, en niet alleen voor NP's, dat verplaatsing "naar beneden" verboden is, tenzij het achtergebleven spoor door een latere regel uitgewist wordt. Gegeven het bovengenoemde karakter van Extrapositie en V-raising (adjunktie aan V) impliceert dit dat deze regels alleen kunnen opereren op een infinitief-komplement dat direct gedomineerd wordt door V¹ en niet op complementen die zich op een hoger nivo bevinden, immers, in dat laatste geval zou de V van de infinitief, c.q. de hele infinitief zelf, naar beneden verplaatst worden en na verplaatsing door V¹ gedomineerd worden, zodat het spoor niet gecommandeerd wordt door de verplaatste konstituent en dus niet korrekt "gebonden" wordt.³³ Gegeven deze aanname zijn V-raising en Extrapositie dus verboden voor infinitiefkomplementen die niet door V¹ gedomineerd worden, aangezien anderszins het effect van één van deze regels verplicht is (zoals zojuist gesteld), betekent dit niet anders dan dat infinitiefkomplementen direct gedomineerd door V² of V³ onmogelijk zijn, wat het gewenste resultaat is.

Als dit (of een ander idee met hetzelfde resultaat) stand kan houden, zouden de regels voor alle drie de nivo's van de V-projectie samengevat kunnen worden in het ene basisregelschema (91).³⁴

$$(91) \quad V^1 \rightarrow X^{3*} \left\{ \begin{array}{c} N^3 \\ V^3 \end{array} \right\} X^{3*} \quad V^{1-1}$$

Zeker blijven hier de nodige vraagtekens over en zeker kan niet gesteld worden dat het loslaten van het idee dat er specifieke posities voor bepalingen in de diepestructuur zijn, direct gelijk staat met een vereenvoudiging van de basisregels. Maar wat deze paragraaf in ieder geval wel duidelijk maakt, is dat zonder het loslaten van dat idee geen uitzicht geboden wordt op stappen vooruit. Het voorstel om af te zien van gespecificeerde posities voor bepalingen werd mogelijk doordat een tamelijk gedetailleerd onderzoek aantoonde dat allerlei beperkingen op de distributie van bepalingen verantwoord konden worden in termen van de informatiestructuur van zinnen en pragmatische principes. Het inzicht dat het taalsysteem interageert met andere systemen, dat de complexiteit van taalverschijnselen verklaard kan worden uit de interactie van verschillende autonome, op zichzelf tamelijk eenvoudige, deelsystematieken (ten dele van niet-grammatikale aard), is dus niet alleen iets wat men kan belijden, maar het kan ook een vruchtbare onderzoekstrategie zijn, mits men het serieus neemt en pragmatiek niet als een verbanningsoord gebruikt.

Noten

- * Dit artikel kwam tot stand in het kader van het project 'grammatika en pragmatiek' (Beleidsruimte Onderzoek VU, project 76/4). Ik dank de leden van de begeleidende werkgroep, met name D.M. Bakker, Saskia Daalder en Reimer Salverda, alsmede Henk van Riemsdijk, voor nuttige commentaren op eerdere presentaties van ideeën die in dit artikel zijn verwerkt. Een bijzonder woord van dank ook aan Ger de Haan, die zo vriendelijk was mij het een en ander te vertellen over De Haan (*in voorber.*)

- 1 Van (2a) zegt Booij dat die minder akseptabel is dan (2b) of (2c); ik kom daar in par. 4.3. op terug. Verder wijst Booij er op dat bepalingen ook aan het zinseinde kunnen voorkomen, zoals in (i).

(i) dat Jan zijn broer sloeg waarschijnlijk

Hij gaat hier niet verder op in "omdat dit een voorbeeld is van een algemener verschijnsel: het is in veel meer gevallen mogelijk na een pauze constituenten toe te voegen" (Booij 1974, 635). Wellicht vermoedde Booij dat het hier niet om een grammatikaal verschijnsel ging. Dit staat dan tegenover de opvatting van De Haan (1976), die aanneemt dat (i) transformationeel is afgeleid door achterplaatsing van het adverbium. Ik ben het in essentie echter eens met de (veronderstelde) opvatting van Booij. De Haan's transformatie zou de ongrammatikale reeks (iii) afleiden van (ii).

- (ii) (dat) Piet gelukkig denkt dat ik gisteren ziek was
 (iii) *Piet denkt dat ik ziek was gisteren gelukkig
 (gelukkig natuurlijk zonder de intonatie van een zelfstandige uiting).

Bovendien kan een achtergeplaatst adverbium niet het zinsaksent bevatten, ook al kan het betreffende woord op zichzelf wel degelijk, ook aan het zinseinde, het zinsaksent dragen. De grammatikale zin (v) kan afgeleid zijn van (iv), dus zonder dat De Haan's regel gewerkt heeft, maar in het ongrammatikale (vi) moet achterplaatsing van het adverbium gewerkt hebben.

- (iv) (dat) Piet zijn auto gisteren verkocht
 (v) Piet verkocht zijn auto gisteren
 (vi) *Piet heeft zijn auto verkocht gisteren

Er lijkt mij in (i) daarom eerder sprake te zijn van een soort dislokatiekonstruktie. Zie verder Verhagen (*in voorber.*); ook Jansen (*te versch.*).

- 2 Het sterretje geeft aan dat er een in principe willekeurig aantal bepalingen in die positie gegeneerd kan worden. Waar AdvP ("Adverbial Phrase"; Jackendoff 1977) staat kunnen ook PP en AP voorkomen. Ik houd me hier niet uitdrukkelijk bezig met de vraag of we de aparte categorie Adv zouden kunnen missen door hem te herleiden tot A(djektief). In verband met gevallen als *misschien* en *helaas* lijkt me dat niet eenvoudig, maar het lijkt me ook niet een halszaak voor de syntactische theorie.
- 3 Booij voorziet een zin als (14a) van een sterretje. Ik vind het in het algemeen nogal lastig om zulke absolute oordelen te vellen ten aanzien van de vraag of een bepaling wel of niet op een bepaalde plaats of in een bepaalde zin kan staan. Van nu af zal ik dan ook alleen nog maar vraagtekens plaatsen. Bovendien zal ik zoveel mogelijk voorbeelden *in paren* geven, met de bewering dat de ene beter is dan de andere, en dat dat het te beschrijven feit, het te verklaren probleem, is. Zie ook nog noot 26.
- 4 De Haan, die zinnen als (15b) ongrammatikaal acht (vgl. noot 3), lijkt hiermee te willen suggereren dat zinsbepalingen in het algemeen niet tussen het direkt objekt en het werkwoord kunnen staan (De Haan 1976, 282).
- 5 Met Blom & Daalder (1977, 79) definieer ik als zinsaksent "de laatste klemtoon van de zin", waarbij een lettergreep als beklemtoond geldt "als zich daarin aan het einde een relatief snelle daling of aan het begin een relatief snelle stijging van toonhoogte voordoet (of beide)" (*a.w.*, 78). In verband met het algemene karakter van het *zgn. hoedpatroon* zal het aldus gedefinieerde zinsaksent veelal een toonhoogtedaling zijn (de "achterkant" van de hoed).
- 6 Het gaat hier dan ook om hetzelfde verschijnsel dat Kraak & Klooster (1968, hoofdstuk 5) beschrijven onder de term 'kategoriaal'. Zie Nunberg & Pan (1975) voor verhelderende opmerkingen over de aard van de generieke interpretatie van indefiniete NP's.
- 7 Een verklaring hiervoor wordt gegeven aan het eind van par. 4.2.
- 8 Voor het gemak van de uiteenzetting heb ik in de presentatie van Kerstens' regels een enkele vereenvoudiging aangebracht.
- 9 Dat wil niet zeggen dat er aan andere elementen van Kerstens' analyse geen theoretische bezwaren zouden kleven. Zo is de konditie op Q-shift (23) niet te formuleren als een Boolse konditie; de relatie 'onmiddellijk domineren', die inhoudt 'er is geen knoop tussen X en Y', is niet uit te drukken zonder gebruik te maken van kwantoren (*in feite hetzelfde probleem als t.a.v. 'transporteerbaarheid'*

gesignaleerd door Emonds, vgl. par. 0). Dezelfde beperking als door de konditie opgelegd wordt zou wellicht ook bereikt kunnen worden door de term 'VP' op te nemen in de structurele konditie van Q-shift (rechts van de NP-term), maar daar kleven weer andere bezwaren aan, bijvoorbeeld in verband met eisen van minimale faktorialisatie.

- 10 Henk van Riemsdijk maakte mij attent op het belang van deze kondities voor een evaluatie van de NP promotie analyse.
- 11 Deze komt er immers op neer dat als er een subjeet is, dit de enige konstituënt is die gerelateerd kan worden aan een positie buiten de betreffende bindende kategorie – aangenomen natuurlijk, dat er geen andere kondities van toepassing zijn die dit verhinderen.
- 12 Een knoop A c-commandeert een knoop B dan en slechts dan, wanneer de eerste vertakkende knoop die A domineert, B domineert, zonder dat A B domineert of omgekeerd.
- 13 Daar is niet zó makkelijk een positief bewijs voor te leveren, omdat de meeste zinsbepalingen niet in interrogatieve zinnen kunnen voorkomen.
- 14 Hierin ligt dus een alternatief besloten voor de oplossing die Emonds suggereert om te verklaren dat de afgeleide konstituënt een PP moet zijn, zodat dit niet expliciet in de regel zelf gestipuleerd hoeft te worden.
- 15 In (41) bevindt zich een variabele, Y, tussen P en V; juist in verband met structuurbehoudendheid moet Y echter non-terminaal zijn. De terminale elementen die door P en V gedomineerd worden grenzen dus wel aan elkaar, ook als de knopen P en V zelf misschien niet adjacent zijn.
- 16 In tegenstelling tot de situatie bij Kerstens kunnen bepaalde ambiguïteiten dan ook niet structureel verantwoord worden. Het is echter ook niet zo duidelijk of dit de bedoeling is.
- 17 Zin (1a) laat ik hier buiten beschouwing, omdat er met zinsbepalingen in eerste positie iets bijzonders aan de hand is (vgl. noot 1), waar ik in par. 4.3. op terug kom.
- 18 De term *associatie met fokus* is gekozen om een verwantschap aan te geven met de onder die titel in Jackendoff (1972, ch. 6) beschreven verschijnselen.
- 19 Eigenlijk stelt Guéron dat de betreffende NP fokus moet *zijn*. Gegeven het verband tussen fokus en zinsaksent, zoals uiteengezet in bijvoorbeeld Blom & Daalder (1977) (maar zie ook noot 25), kan dit volgens mij niet juist zijn, aangezien bijvoorbeeld het Extrapositiekomplement zelf het zinsaksent kan bevatten. Het korrekkt geformuleerde verband lijkt mij te zijn, dat de betreffende NP tot de fokus behoort.
- 20 De Antecedent Konditie stelt dat een als antecedent fungerende kategorie niet zelf een anafoor mag bevatten. Onder aannme van de sporetheorie en de interpretatie van sporen als (gebonden) anafora, volgt o.a. dat er niet verplaatst kan worden uit een verplaatste konstituënt, c.q. dat een konstituënt van waaruit verplaatst is, niet zelf verplaatst kan worden. Het zal overigens duidelijk zijn dat de hier en verderop in deze paragraaf gemaakte opmerkingen de Antecedent Konditie zelf (nog) niet aantasten.
- 21 Een situatie als van (51) (dus o.a. (49b)) zal echter altijd gemarkeerd zijn, omdat er presuppositionele elementen volgen op de fokus. Vgl. Blom & Daalder (1977, 87/88). Zie ook verderop in de tekst, par. 4.3., ad (56).
- 22 Deze gedachte komt niet alleen veelvuldig voor bij taalkundigen die zich in het bijzonder met 'informatiestructuur' (topic, comment, fokus, presuppositie, e.d.) bezig houden, maar is ook te vinden bij traditionele grammatici (bijvoorbeeld Den Hertog 1973, 83).
- 23 Hiermee wil niet gezegd zijn dat dit verband absoluut is. In een zin als (i) wordt het objekt toch ook gemakkelijk generiek opgevat en in (ii) lijkt er geen bijzondere voorkeur voor een specifieke of generieke interpretatie aanwezig. Kennelijk speelt het "futurum" dus wel een rol, maar ook geen absolute.
 - (i) Hij zal een vriend van mij ongetwijfeld goed behandelen
 - (ii) Hij zal een vriend van me waarschijnlijk ontslaan

Het kan als één van de voordelen van deze analyse beschouwd worden dat dergelijke ambiguïteiten als tussen generiek en specifiek niet als systematische *ambiguïteiten van de betreffende zinnen* beschreven hoeven te worden, wat weer een uitbreiding van de deskriptieve apparatuur zou vereisen.

- 24 Een dergelijke toepassing van Grice z'n maximen is niet erg "standaard", gezien het feit dat het

merendeel van de praktijk van de pragmatiek toch bestaat uit afleiding van "conversational implicatures" (sekundaire interpretaties e.d.). Mijns inziens is de hier toegepaste benadering de voor de taalkunde meest relevante en vruchtbare. Zie voor een andere "non-standaard" benadering: Kempson (1975). Overigens volgt een en ander uit eigenlijk veel te veel maximen: *quantity* ('be as informative as required'), *relation* ('be relevant') en *manner* (o.a. "avoid ambiguity"); dat wil zeggen dat er nogal wat redundantie in de maximen zit, iets wat ten dele al door Grice zelf is opgemerkt.

- 25 Er volgt één direkte voorspelling uit (47) die gefalsificeerd lijkt te kunnen worden, nl. dat het zinsaksent (dat de fokus markeert) zich altijd rechts van een zinsbepaling bevindt; vgl. (i).

(i) Jan heeft hēm vermoedelijk gezien

In de eerste plaats kan opgemerkt worden dat (i) gelijkelijk een probleem vormt voor de NP promotie analyse à la Kerstens (1975), gezien de aksentregel (25); vgl. de aldaar gemaakte opmerkingen. Daarnaast is het zo dat het zinsaksent slechts beperkt links van een zinsbepaling kan voorkomen; een onbepaalde NP, die op zich gemakkelijk het zinsaksent bevat, wordt er op die manier links van een zinsbepaling niet akseptabeler op:

(ii) ??Jan heeft een mōtorfiets vermoedelijk gezien

Het aksent kan dus altijd rechts van een zinsbepaling, maar niet altijd links, zodat we zouden kunnen zeggen dat het laatste de gemarkeerde situatie is (ook al wil ik niet zeggen dat ik nu precies begrijp wat hier aan de hand is) en de aan (47) verbonden konklusies (eventueel in aangepaste vorm) gehandhaafd kunnen worden. Ook zou echter gekonkludeerd kunnen worden dat plaats toch een belangrijker fokusmarkeerder is dan aksent – precies het omgekeerde van wat hier in navolging van Blom & Daalder (1977) is aangenomen (vgl. (56)). Deze weg wordt gesuggereerd in Guéron (1978, m.n. 68-70). Ik heb niet precies uitgerekend wat de konsekventies van deze omkering zouden zijn.

- 26 Wellicht zou het dan ook gerechtvaardigd zijn om (67) e.d. van één of meer vraagtekens te voorzien. Met andere woorden: wanneer iemand zou zeggen dat zulke zinnen ongrammatikaal zijn, maar dat het soms nodig kan zijn ze te zeggen, en dat ze daarom nog relatief akseptabel zijn, dan zou mijn reactie zijn dat dit als zodanig geen observatie is en dan ook niet te onderscheiden van de uitspraak dat ze weliswaar grammatikaal zijn, maar wel dubbel gemarkeerd, zodat ze alleen in zeer bijzondere omstandigheden gebruikt kunnen worden, waardoor ze op het eerste gehoor wat minder akseptabel klinken.
- 27 In bepaalde niet transformationele studies wordt het in (76) vastgelegde verband reeds min of meer direct uitgedrukt. In termen van bijvoorbeeld "links-van" relaties (Bakker, *te versch.*) zijn hiervoor in principe niet meer dan de volgende twee minimale regels nodig: *COMP links van bepaling en bepaling links van V*. De generalisatie (76) is in zekere zin ook te vinden in het idee van Dik (1978), dat "nukleaire predikaties" (vgl. de elementen NP en V) uitgebreid kunnen worden met "satellieten" (d.w.z. bepalingen) van diverse aard.
- 28 In (77) is tussen twee NP's voorzien in posities voor bepalingen op twee nivo's. Gezien (i) en (ii) lijkt dit niet eens te veel; hier kan nl. uit afgeleid worden dat 's ochtends soms wel, soms niet samen met *de koeien melken* één konstituent vormt.

(i) 's ochtends de koeien melken doe ik niet

(ii) de koeien melken doe ik niet 's ochtends

In de meeste gevallen zal het in feite echter onbeslisbaar zijn op welk nivo een bepaling gelokaliseerd moet worden; dat wil zeggen dat hiërarchische positie niet van wezenlijk belang is voor de interpretatie van bepalingen, in tegenstelling tot de situatie bij NP's (argumenten).

- 29 Aangezien we V^3 geïdentificeerd hebben met S en niet met S missen we een regel die COMP introduceert, terwijl we die hier toch wel nodig lijken te hebben. Hier zou echter ook Jackendoff's "deverbalisering rule schema", $X^1 \rightarrow \text{affix} - V^1$ (waar $V^3 \rightarrow \text{COMP} - V^3$ aan voldoet), kunnen helpen (Jackendoff 1977, 47, 53, 224)
- 30 En eventueel andere 'voegwoorden' die niet tot prepositie of adverbium te herleiden lijken te zijn, bijvoorbeeld *hoewel*, *mits*.
- 31 Het is dan ook goed voorstelbaar dat de plaatsbeperking op predikatieve konstituenten vastgelegd zou worden in het lexikon.

- 32 Gezien het in par. 5.1. gestelde, volgt hieruit dat predikatieve konstituenten geen argumenten zijn; vgl. Koster (1978, 22, 196)
- 33 De hier gevolgde redenering geldt niet als V-raising een Chomsky-adjunktie is, tenzij de definitie van 'c-kommanderen' (vgl. noot 12) op het punt van 'eerste vertakkende knoop' aangepast wordt, bijvoorbeeld als 'de eerste *niet-lexikale* vertakkende knoop'.
- 34 Als we dit aanvullen met het gegeven dat de V-projectie op alle nivo's PP en S als complementen kent (vgl. Williams 1978; Koster 1978, 12), kan in (91) ter rechterzijde van V^{i-1} dus vermeld worden: $P^i V^i$.
- Een andere mogelijkheid dan het tussen akkolades vermelden van N^3 en V^3 is dat alleen N^3 vermeld wordt in (91) en dat er een tweede basisregelschema is van de vorm: $V^1 \rightarrow \dots V^3 \dots V^{i-1}$, dat in verband met het voorafgaande alleen voor V^1 "geïmplementeerd" is en dat volgens bepaalde konventies met het andere schema in één reeks "geweven" moet worden. Een zelfde speculatie zou ondernomen kunnen worden ten aanzien van de vraag op welke wijze "non phrase nodes", zoals partikels, in de basisregels geïntroduceerd worden.

Bibliografie

- Akmajian, A. (1977), 'The Complement Structure of Perception Verbs in an Autonomous Syntax Framework'. In: P.W. Culicover, T. Wasow & A. Akmajian (eds.), *Formal Syntax*. New York, etc.
- Akmajian, A. & T. Wasow (1975), 'The constituent structure of VP and AUX and the position of the verb *be*'. In: *Linguistic Analysis* 1, 205-245.
- Bakker, D.M. (te versch.), 'Het Computerprogramma Woordvolgorde in de Nederlandse clause'. In: *Forum der Letteren*.
- Bellert, I. (1977), 'On Semantic and Distributional Properties of Sentential Adverbs'. In: *Linguistic Inquiry* 8, 337-351.
- Berg, E. v.d. (1978), 'Fokus, presuppositie en NP-preposing'. In: *De Nieuwe Taalgids* 71, 212-222.
- Blom A. & S. Daalder (1977), *Syntaktische theorie en taalbeschrijving*. Muiderberg.
- Booij, G.E. (1974), 'Zinsbepalingen in het Nederlands'. In: *Spektator* 3, 619-646.
- Chomsky, N. (1965), *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge, Mass.
- Chomsky, N. (1973), 'Conditions on Transformations'. In: S.R. Anderson & P. Kiparsky (eds.), *A Festschrift for Morris Halle*. New York.
- Chomsky, N. (1976), *Reflections on Language*. New York.
- Chomsky, N. (1978), 'On Binding'. Ongepubliceerd, MIT.
- Daalder, S. & A. Blom (1976), 'De structurele positie van reflexieve en reciproke pronomina'. In: *Spektator* 5, 397-414.
- Dik, S.C. (1978), *Functional Grammar*. Amsterdam.
- Emonds, J.E. (1976), *A Transformational Approach to English Syntax*. New York, etc.
- Freidin, B. (1977), 'Review of Emonds 1976'. In: *Language* 54, 407-416.
- Grice, H.P. (1975), 'Logic and Conservation'. In: P. Cole & J.L. Morgan (eds.), *Syntax and Semantics III, Speech Acts*. New York.
- Guéron, J. (1976), 'Interpretation of PP Complements: a semantic filter for PP Extraposition'. In: H.C. van Riemsdijk (ed.), *Green Ideas Blown Up*. Amsterdam.
- Guéron, J. (1978), 'The Grammar of PP Extraposition'. Ongepubliceerd, Parijs.
- Haan, G.J. de (1976), 'Regelordening en domeinformuleringen op transformaties'. In: Koefoed & Evers (eds.) (1976).
- Haan, G.J. de (in voorber.), *Dutch Syntax and the Theory of Grammar*.
- Hertog, C.H. den (1973), *Nederlandse Spraakkunst. Derde stuk: de leer van de woordsoorten*. Ingeleid en bewerkt door H. Hulshof. Amsterdam.
- Huybregts, M.A.C. (1976), 'Vragende(r)wijs: progressieve taalkunde'. In: Koefoed & Evers (eds.) (1976).
- Jackendoff, R.S. (1972), *Semantic Interpretation in Generative Grammar*. Cambridge, Mass.
- Jackendoff, R.S. (1977), *\bar{X} -Syntax: A Study of Phrase Structure*. Cambridge, Mass.

- Jansen, F. (te versch.)**, 'De sociolinguïstische benadering van spreektaalsyntaxis: het bijwoord achter de werkwoordelijke eindgroep'. In: G. Geerts & A. Hagen, *Sociolinguïstiek in Nederland*. Groningen.
- Kempton, R.M. (1975)**, *Presupposition and the delimitation of semantics*. Cambridge.
- Kerstens, J.G. (1975)**, 'Over afgeleide structuur en de interpretatie van zinnen'. Ongepubliceerd, Universiteit van Amsterdam.
- Keyser, S.J. (1968)**, 'Review of Sven Jacobson, Adverbial Positions in English'. In: *Language* 44, 357-374.
- Koefoed, G. & A. Evers (eds.) (1976)**, *Lijnen van taaltheoretisch onderzoek*. Groningen.
- Kooij, J.G. (1978)**, 'Fronting in Dutch'. In: F. Jansen (ed.), *Studies on Fronting*. Lisse.
- Koster, J. (1976)**, 'On the local and iterative nature of transformations'. Ongepubliceerd, Universiteit Amsterdam/Z.W.O.
- Koster, J. (1978)**, *Locality Principles in Syntax*. Dordrecht.
- Kraak, A. & W.G. Klooster (1968)**, *Syntaxis*. Culemborg.
- Nunberg, G. & C. Pan (1975)**, 'Inferring quantification in generic sentences'. In: T. Grossman, L.J. San & T. Vance (eds.), *Papers from the 11th regional meeting CLS*. Chicago.
- Riemsdijk, H.C. van (1978)**, *A Case Study in Syntactic Markedness: The Binding Nature of Prepositional Phrases*. Dordrecht.
- Salverda, R. (te versch.)**, 'Topic, focus and preposing in Dutch declarative main clauses'. In: v.d. Velde & Vandeweghe (eds.) (1979).
- Velde, M. v.d. & W. Vandeweghe (eds.) (1979)**, *Sprachstruktur, Individuum und Gesellschaft. Akten des 13. linguistischen Kolloquiums*. Band 1. Tübingen.
- Verhagen, A. (te versch.)**, 'Focus, core grammar and sentence adverbials in Dutch'. In: v.d. Velde & Vandeweghe (eds.), (1979).
- Verhagen, A. (in voorber.)**, 'On the E-hypothesis of dislocation and conditions on discourse grammar'.
- Williams, E.S. (1978)**, 'X-bar features'. Ongepubliceerd, Amherst.
- Zonneveld, R. van (1978)**, 'Functie, Focus en Extrapositie'. In: *TABU* 1978, 1, 1-9.
- Zwarts, F. (1978)**, 'Extractie uit prepositionele woordgroepen in het Nederlands'. In: *Proeven van Neerlandistiek*. Groningen.